

Kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset: esimerkkinä Iijoen valuma-alueen kunnat

Pekka Kauppila, Timo P. Karjalainen, Kai Harju ja Anni Arvio

www.rktl.fi

RIISTA- JA KALATALOUS

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

12 / 2011

Kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset: esimerkkinä Iijoen valuma-alueen kunnat

Pekka Kauppila, Timo P. Karjalainen, Kai Harju ja Anni Arvio

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2011

Kannen kuvat:
Hannu Gummerus

Julkaisujen myynti:
www.rktl.fi/julkaisut
www.juvenes.fi/verkkokauppa

Pdf-julkaisu verkossa:
<http://www.rktl.fi/julkaisut>

ISBN 978-951-776-856-6 (painettu)
ISBN 978-951-776-857-3 (verkkojulkaisu)

ISSN 1799-4764 (Painettu)
ISSN 1799-4748 (Verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1. Johdanto.....	7
1.1. Tutkimuksen taustaa.....	7
1.2. Keskeiset käsitteet	8
1.3. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkiminen Suomessa	12
2. Iijoen valuma-alue, tutkimusaineisto ja -menetelmä.....	15
2.1. Iijoen valuma-alue.....	15
2.2. Tutkimusaineisto	16
2.3. Tutkimusmenetelmä.....	17
3. Iijoen kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset	20
3.1. Rahankäyttö menoluokittain ja alueittain	20
3.2. Välitön kalastusmatkailutulo	21
3.3. Välitön kalastusmatkailutyöllisyys	23
3.4. Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden palkka- ja verotulovaikutukset.....	24
3.5. Kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen problematiikka... ..	27
4. Yhteenvedo ja pohdinta	30
Viitteet.....	33

Tiivistelmä

Suomessa kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkiminen on ollut vähäistä. Tässä tutkimuksessa selvitetään kalastusmatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia matkailututkimuksessa maassamme laajalti sovelletulla niin sanotun pohjoismaisen mallin menomenetelmällä. Lisäksi hyödynnetään Tilastokeskuksen yritysrekisterin ja palkkatilastojen tietoja. Näin ollen menetelmässä on niin sanotun Koillismaan mallin piirteitä. Raportissa pohditaan myös kriittisesti kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen problematiikkaa. Tutkimuksen kohdealueena ovat Iijoen valuma-alueen kunnat.

Menomenetelmän perusjoukko koostui Iijoen valuma-alueen kesän 2009 kalastusmatkailijoista. Systemaattisella satunnaisotannalla lähestyttiin yhteensä 1 142 kalastusmatkailijaa postikyselyllä, jolla tiedusteltiin heidän rahankäyttöään menoluokittain tutkimusalueella. Kaikkiaan kyselylomakkeita palautettiin 421 kappaletta vastausprosentin ollessa 37.

Vuonna 2009 kalastusmatkailijat kuluttivat keskimäärin 131 euroa henkilöä kohti yhden kalastusmatkan aikana Iijoen valuma-alueen kunnissa. Toimialoittain tarkasteltuna kulutus kohdistui erityisesti vähittäiskauppaan, huoltoasemiin ja korjaamoihin sekä majoitukseen ja ravitsemukseen. Kaikkiaan välitön arvonlisäverollinen kalastusmatkailutulo oli vuonna 2009 noin 1,2 miljoonaa euroa. Välitön kalastusmatkailutyöllisyys, mukaan lukien johdettu työllisyys, oli 5,0 henkilötyövuotta. Nämä työllisyysvaikutukset aikaansaiivat yhteensä noin 160 000 euron palkkatulovaikutukset ja noin 30 000 euron verotulovaikutukset Iijoen valuma-alueen kuntiin.

Kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten määrittäminen on haasteellista. Sovellettaessa esitettyä prosessimallia on kiinnitettävä huomiota kalastusmatkailija-käsitteeseen ja kalastusmatkojen määrän arviointiin. Prosessimallin periaatteita hyödyntämällä voidaan selvittää myös muiden alueiden kalastusmatkailun taloudellisia vaikutuksia.

Asiasanat: aluetaloudelliset vaikutukset, Iijoki, kalastusmatkailu, Koillismaan malli

Kauppila, P., Karjalainen, T. P., Harju, K. & Arvio, A. 2011. Kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset: esimerkkinä Iijoen valuma-alueen kunnat. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 12/2011. 36 s.

Sammandrag

I Finland har fisketurismens effekter på den regionala ekonomin tidigare inte studerats i någon större omfattning. Denna undersökning utreder fisketurismens effekter på den regionala ekonomin med den i vårt land allmänt använda så kallade nordiska turistekonomiska modellen. Dessutom utnyttjas uppgifterna i Statistikcentralens företagsregister och lönestatistik. Den tillämpade metoden har därmed drag av den så kallade Koillismaa-modellen. I rapporten förs även ett kritiskt resonemang kring problematiken med att mäta fisketurismens effekter på den regionala ekonomin. Den region som har undersökts är kommunerna kring Ijo älvs tillflöden.

Populationen för den turistekonomiska modellen utgjordes av fisketurister i Ijo älvs tillrinningsområde 2009. Genom ett systematiskt slumpmässigt urval kontaktades sammanlagt 1 142 fisketurister med en postenkät, där man frågade hur de hade använt sina pengar inom undersökningsområdet, klassificerat enligt utgifter. Totalt returnerades 421 enkätformulär, och svarsprocenten var 37.

År 2009 spenderade fisketuristerna i genomsnitt 131 euro per person under en fiskeresor i kommunerna i Ijo älvs tillrinningsområde. När konsumtionen granskas branschvis kan det noteras att den är särskilt inriktad på minuthandel, bensinstationer och verkstäder samt inkvartering och måltider. Totalt uppgick den direkta inkomsten från fisketurismen år 2009 till cirka 1,2 miljoner euro inklusive mervärdesskatt. Den direkta sysselsättningseffekten av fisketurismen, inberäknat dess kringeffekter, var 5,0 årsverken. Denna sysselsättningseffekt ledde till totalt cirka 160 000 euro i löneinkomster och cirka 30 000 euro i skatteintäkter till kommunerna i Ijo älvs tillrinningsområde.

Att fastställa fisketurismens effekter på den regionala ekonomin är en utmaning. När man tillämpar den presenterade processmodellen måste man beakta hur begrepp som fisketurist definieras och antalet fiskeresor uppskattas. Genom att utnyttja processmodellens principer kan man utvärdera fisketurismens regionala ekonomiska effekter även i andra områden.

Nyckelord: regionala ekonomiska effekter, Ijo älv, fisketurism, Koillismaa-modellen

Kauppila, P., Karjalainen, T. P., Harju, K. & Arvio, A. 2011. Kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset: esimerkkinä Iijoen valuma-alueen kunnat./Fisketurismens effekter på den regionala ekonomin: som exempel kommunerna kring Ijo älvs tillflöden. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 12/2011. 36 s.

Abstract

There has been comparatively little research in Finland on the regional economic impacts of fishing tourism. This research report investigates these impacts using the so-called expenditure method of the Nordic model that is widely applied in tourism research in Finland. Use is also made of the business register and statistics on wages and salaries produced by Statistics Finland, the method applied thus resembling the characteristics of the so-called Koillismaa model. The report also contains critical discussion on the problems related to measuring such impacts. The study area covers the municipalities located in the catchment area of the river Iijoki.

The population of the expenditure method was made up of fishing tourists who visited the catchment area in the summer of 2009. A total of 1,142 fishing tourists were selected by systematic random sample and sent a questionnaire by post in which they were asked for their spending by category in the study area. The return of 421 questionnaires equated to a response rate of 37 per cent.

In 2009, the fishing tourists spent an average of 131 euros per capita during one fishing trip in the municipalities located in the catchment area. Scrutinised by industry, spending was directed particularly at retail trade, service stations and garages, as well as accommodation and catering services. Altogether, the direct revenue from fishing tourism in 2009 was about 1.2 million euros, including VAT. Direct employment, including induced employment, amounted to 5.0 man-years. For the municipalities of the catchment area these employment impacts generated a total of about 160,000 euros in earned income and about 30,000 euros in tax revenue.

Defining the regional economic impacts of fishing tourism is, generally speaking, challenging. When applying the process model presented here, attention must be paid to the concept of fishing tourist and the assessment of the number of fishing trips. The principles of the process model, however, could also be applied to examining the economic impacts on other fishing areas.

Keywords: fishing tourism, Iijoki, Koillismaa model, regional economic impacts

Kauppila, P., Karjalainen, T. P., Harju, K. & Arvio, A. 2011. Regional economic impacts of fishing tourism: a case study of the municipalities located in the catchment area of the River Iijoki. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 12/2011. 36 p.

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen taustaa

Vapaa-ajankalastus on länsimaissa yksi suosituimpia harrastuksia (Mordue 2009). Esimerkiksi Euroopassa on yli kaksi miljoonaa sellaista aktiivista urheilukalastuksen harrastajaa, jotka etsivät kalastusmahdollisuuksia eri puolilta maailmaa (Soppela 2009). Suomen tavoitteena on parantaa tunnettavuutta kansainvälisen kalastusmatkailun kohdemaana, sillä se on ollut heikko verrattuna keskeisiin kilpailijamaihimme, kuten Ruotsiin, Norjaan ja Irlantiin (Maa- ja metsätalousministeriö 2008). Kalastusmatkailun mahdollisuuksia ei ole vielä hyödynnetty kotimaistenkaan kalastajien osalta, sillä Suomessa vapaa-ajankalastajia lasketaan olevan lähes kaksi miljoonaa ja he olisivat nykyisten investointiensä ohella valmiita käyttämään runsaasti lisää rahaa harrastukseensa (Toivonen ym. 2005, Seppänen ym. 2011). Kalastusmatkailusta onkin todettu, että se on taloudellisesti vielä ”nukkuva jättiläinen” (Maa- ja metsätalousministeriö 2002).

Suomessa on tehty verrattain vähän systemaattista tutkimusta vapaa-ajankalastuksen ja kalastusmatkailun aluetaloudellisista vaikutuksista ja hyötyvirroista, vaikka kalastusmatkailussa nähdään huomattavia mahdollisuuksia (ks. Seppänen ja Salmi 2010). Erilaisia selvityksiä on kuitenkin julkaistu esimerkiksi kalastajien rahankäytöstä eri kalastusalueilla ja joilla, mutta useimmat niistä on tehty ilman laajempaa tutkimuksellista teoreettista ja metodologista viitekehystä. Tämän vuoksi tutkimustulosten alueellinen vertailu on haasteellista. Esimerkiksi Tornionjoella ja Simojoella lohi- ja meritaimenkantojen seurannan yhteydessä on julkaistu taulukoita vapakalastajien kalastusmatkakohtaisesta rahankäytöstä menoluokittain (Vähä ym. 2011), ja Storhammar (2009) on selvittänyt lohenkalastuksen taloudellisia vaikutuksista kansantalouden tasolla panos–tuotos-mallilla. Toivonen (2008) on tarkastellut valtakunnantasolla kalastusmatkailuyritysten määrää, asiakaskuntaa, liiketoiminnan laajuutta ja yrittäjien näkemyksiä alan tulevaisuudesta. Vaikka kalastusmatkailua on tutkittu erityisesti elinkeinon kehittämisen näkökulmasta, usein kehittämishankkeiden ongelmana on se, että perustietoa vapaa-ajankalastuksen ja kalastusmatkailun hyötyvirroista sekä alue- ja paikallistaloudellisista vaikutuksista on hyvin vähän saatavilla. Tämä hankaloittaa osaltaan elinkeinon kehittämistä.

Käsillä olevan raportin tarkoituksena on selvittää kalastusmatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia matkailututkimuksessa laajalti sovelletulla niin sanotun pohjoismaisen mallin menetelmällä (ks. Matkailun edistämiskeskus 1983). Tässä selvityksessä mallia on kuitenkin viety eteenpäin hyödyntämällä Tilastokeskuksen yritysrekisterin ja palkkatilaston tietoja. Näin ollen käytetty menetelmä muistuttaa niin sanottua Koillismaan mallia (ks. Kauppila 1999a). Empiirisenä aineistona on Iijoen valuma-alueelta kerätty kalastajakysely, jolla selvitettiin kesällä 2009 alueella kalastaneiden taustatietoja, palvelutarpeita ja rahankäyttöä. Kalastajilta kysyttiin muun muassa heidän kulutustaan majoitukseen, ruokailuun, vähittäiskauppaan, kalastuslupiin ja liikkumiseen. Raportissa pohditaan myös kriittisesti kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen haasteita käsitteellisestä ja metodologisesta näkökulmasta.

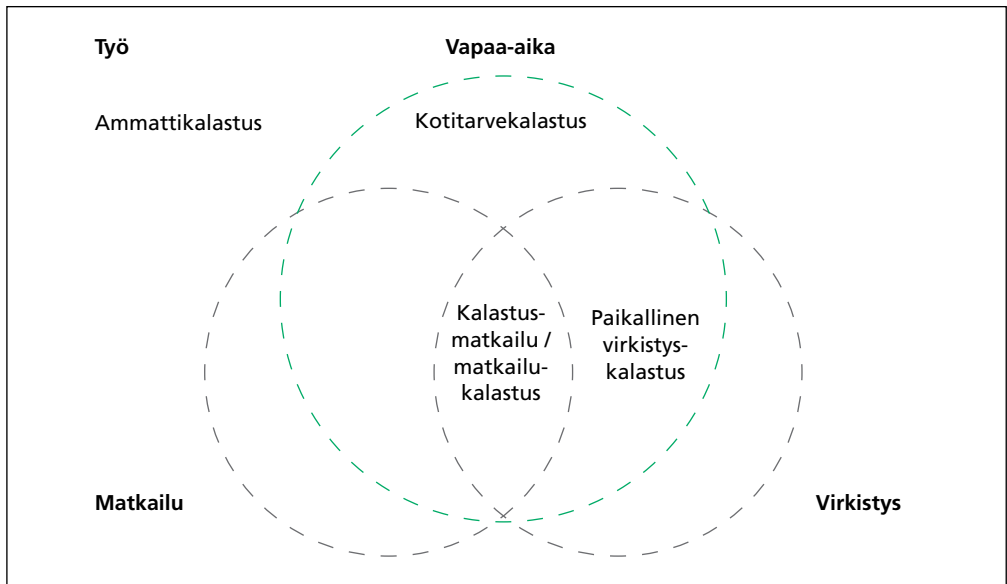
1.2. Keskeiset käsitteet

Tämän tutkimusraportin kannalta on keskeistä käsitteellistä kalastuksen, vapaa-ajan, matkailun ja virkistyksen keskinäisiä suhteita. Näitä voidaan lähestyä soveltamalla Hallin ja Pagen (2006, s. 3–7) vapaa-ajan, matkailun ja virkistyksen määritelmiä. Lähtökohtana tarkastelussa on se, että ihmisen käytettävissä oleva aika jaetaan työhön ja vapaa-aikaan. Tässä jaottelussa vapaa-aika-käsite ymmärretään objektiivisesta näkökulmasta työn vastakohtana ja määritellään ”ei-työaikana” tai residuaaliaikana, jolloin ihminen on vapaa tekemään mitä tahansa – tai vapaa olemaan tekemättä mitään. Vapaa-aika jää jäljelle siis työnteon, nukkumisen, syömisen yms. pakollisten toimintojen tai velvollisuuksien jälkeen. On korostettava, että tänä päivänä työn ja vapaa-ajan raja on hämärtnyt eivätkä käsitteet ole siten täysin yksiselitteisiä.

Matkailu-käsite puolestaan sisältää sekä vapaa-ajan- että työmatkailun (liike- ja asiointimatkailu sekä kokous- ja kongressimatkailu). Runsaasti siteeratun Jafarin (1977) yleismääritelmän mukaan matkailu on ihmisten liikkumista ja toimintaa tavanomaisen, päivittäisen asuin- ja työympäristön ulkopuolella ja heitä palvelevan väestön ja yritys- ja organisaatiotoiminnan sekä näiden vaikutusten muodostama kokonaisuus. Näin ollen matkailun tutkimuskohteina ovat ihmiset ja heidän toimintansa tavanomaisen, päivittäisen asuin- ja työympäristön ulkopuolella (matkailijat), heitä palveleva yritys- ja organisaatiotoiminta (matkailuelinkeino) sekä vaikutusten muodostama kokonaisuus (toiminnan vaikutukset). Kalastusmatkailuun soveltaen tutkimus voi siis kohdistua kalastusmatkailijoihin (kysyntään), kalastusmatkailuelinkeinoon (tarjontaan) ja kalastusmatkailun vaikutuksiin (ympäristölliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset). Tässä tutkimusraportissa tarkastellaan kalastusmatkailun vaikutuksia aluetaloudellisesta näkökulmasta.

Virkistys tarkoittaa lähinnä vapaa-ajankäyttöä tai -aktiviteetteja, jotka voidaan toteuttaa myös ihmisen jokapäiväisessä arkiympäristössä. Näin ollen virkistykseen ei välttämättä sisälly liikkumista lähtöalueelta kohdealueelle eikä yksityisen sektorin tarjoamien (matkailu)palveluiden käyttöä eli matkailua. Matkailulla ja virkistyksellä on kuitenkin leikkauspiste. Ne kohtaavat toisensa vapaa-ajalla tapahtuvassa matkailussa, jossa matkailija liikkuu lähtöalueelta kohdealueelle, harjoittaa kohdealueella erilaisia aktiviteetteja ja käyttää yksityisen sektorin luomia (matkailu)palveluita.

Esitettyihin Hallin ja Pagen (2006) määritelmiin tukeutuen voidaan tulkita kalastuksen suhdetta vapaa-aikaan, virkistykseen ja matkailuun (kuva 1). Vapaa-ajan, virkistyksen ja matkailun käsitteet ovat kaikkiaan osin päällekkäisiä ja rajoiltaan hieman epäselviä, minkä vuoksi ne on erotettu kuvassa toisistaan katkoviivalla.

Kuva 1. Vapaa-ajan, virkistys- ja matkailun suhteet kalastuksen näkökulmasta (soveltaen Hall ja Page 2006, kuva 1.1).

Ammattikalastus tapahtuu työajalla. Tämän vuoksi ammattikalastuksella ei ole leikkauspintaa vapaa-ajan, virkistys- tai matkailun kanssa. Vapaa-ajankalastuksen lähtökohtana on puolestaan se, että sitä harjoitetaan vapaa-ajalla. Näin ollen vapaa-ajankalastuksella tarkoitetaan kaikkea vapaa-ajalla tapahtuvaa kalastusta, joka ei ole ammattimaista. Vapaa-ajankalastus sisältää sekä kotitarve- että (paikallisen) virkistyskalastuksen (Hemmi 2005, Puhakka ja Salonen 2005). Kuvan 1 mukaan vapaa-ajankalastukseen sisällytetään myös matkailukalastus ja kalastusmatkailu.

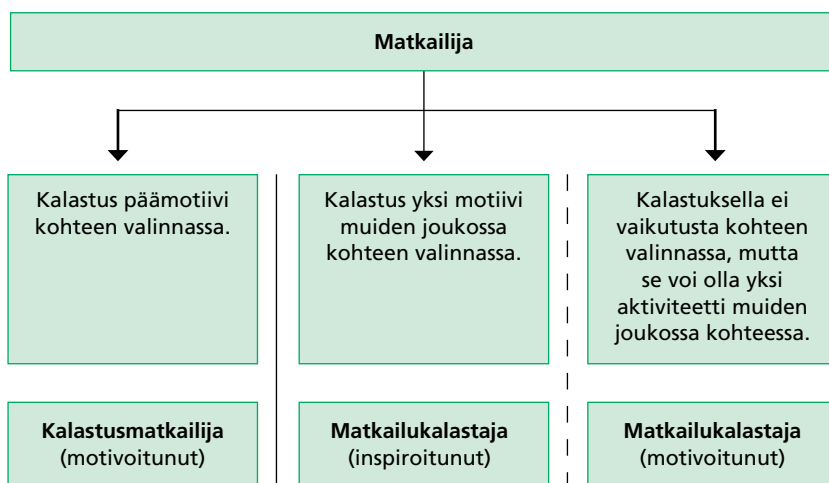
(Paikallinen) virkistyskalastus tarkoittaa puolestaan kalastusta, jota harrastetaan vapaa-ajalla oman virkistysvuoksi. Kalastuksen pääasiallisena tavoitteena ei ole taloudellinen hyöty, eikä virkistyskalastuksen saaliilla ole kotitalouden toimeentulon kannalta merkitystä (Koskela 1995). Tavoitteena on sekä mielen että kehon virkistys. (Paikalliseen) virkistyskalastukseen ei liitetä matkailullista ulottuvuutta.

Kotitarvekalastuksessa korostuu saaliin merkitys kotitalouden ravinnonlähteenä. Kotitarvekalastus tapahtuu vapaa-ajalla, mutta sen virkistysellinen elementti on vähäisempi kuin virkistyskalastuksessa. Kotitarvekalastukseen ei sisälly matkailullista näkökulmaa.

Matkailukalastus taas määritellään siten, että kalastusta harrastetaan vapaa-ajalla ja siihen liittyy sekä matkailullinen että virkistysellinen elementti. Kalastaminen ei ole kuitenkaan lähtöalueelta kohdealueelle suuntautuvan matkan pääasiallinen motiivi. Matkailukalastuksessa kalastus ja siihen liittyvä toiminta on toissijaista muiden motiivien ollessa ensisijaisia (Hänninen ja Tonder 2001). Matkaan sisältyy siis myös muita aktiviteetteja kuin kalastusta, ja kalastus tapahtuu muun toiminnan ohessa. Matkailukalastuksessa kalastusharrastuksen tärkeys voi vaihdella, eivätkä matkailukalastajat ole välttämättä kalastaneet vuosiin ennen matkaa (Kirjavainen 1997). Oppaiden tarve korostuu sellaisilla matkailijoilla, joilla kokemus kalastuksesta on vähäinen tai puuttuu.

Kalastusmatkailussa, kuten matkailukalastuksessa, keskeisiä elementtejä ovat vapaa-aika, matkailu ja virkistys. Kalastusmatkailu eroaa matkailukalastuksessa siinä, että päämotiivina on kalastus. Kalastusmatkailussa matkustetaan ja viivytään vakituisen asuinpaikkakunnan ulkopuolella kalastuksen ja siihen liittyvän virkistykseen vuoksi. Joidenkin määritelmien mukaan kalastusmatkailussa on myös yövyttävä kohdealueella, jotta kyseessä olisi kalastusmatkailu eikä matkailukalastus (Tiitinen 2007). Kalastusmatkailussa kalastettavien kalojen määrällä, lajilla ja kalastustavalla on merkitystä. Kalastusmatkailijoille voi olla hyvin tärkeää luontaisesti lisääntyvien kalojen pyytäminen, ei niinkään istukkaiden (Hemmi 2005).

Matkailukalastuksen ja kalastusmatkailun eroja voidaan tarkastella soveltamalla kulttuuri-matkailusta tuttuja käsitteitä kulttuurimotivoitunut, kulttuuri-inspiroitunut ja kulttuuriattraktioitunut matkailija (ks. Bywater 1993, sit. Page ja Hall 2003, s. 155–156 mukaan). Mikäli kalastus on matkakohteen valinnassa (ainoa) päämotiivi, kyseessä on kalastusmotivoitunut matkailija (kuva 2). Koska kalastus on hänelle (ainoa) päämotiivi, henkilö käsitteellistetään kalastusmatkailijaksi. Jos taas kalastus on vain yksi motiivi muiden joukossa matkakohtetta valittaessa, voidaan puhua kalastusinspiroituneesta matkailijasta. Koska kalastus ei ole hänen (ainoa) päämotiivinsa, henkilö määritellään matkailukalastajaksi. On tilanteita, joissa kalastuksella ei ole varsinaisesti mitään merkitystä matkakohteen valinnassa, mutta se voi olla kohteessa yksi aktiiviteetti muiden joukossa. Matkailija tekee päätöksensä harrastaa kalastusta vasta perillä. Tässä tapauksessa kyseessä on kalastusattraktioitunut matkailija, ja hänet luokitellaan matkailukalastajaksi. Käytännössä kalastuksen matkailutaloudellisten vaikutusten mittaamisessa matkailukalastajien ja kalastusmatkailijoiden erottaminen on hankalaa ja haasteellista.

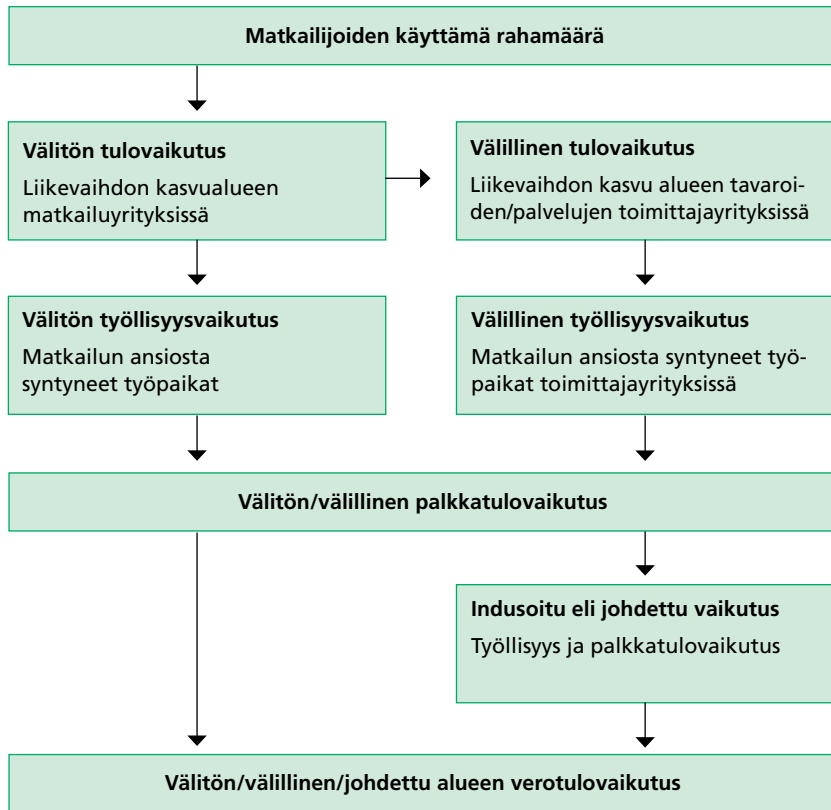

Kuva 2. Kalastusmatkailija ja matkailukalastaja.

Maa- ja metsätalousministeriön raportti (2008, s. 8) määrittelee kalastusmatkailun seuraavasti: kalastusmatkailulla tarkoitetaan kalastuksen harrastamista ja harjoittamista matkailun yhteydessä muualla kuin koti- tai kesäpaikan läheisillä pyyntivesillä. Ministeriön raportin mukaan kalastusmatkailijat voidaan jakaa alaluokkiin sen perusteella, mikä on kalastuksen merkitys ja painoarvo matkan osana. Edelliseen määritelmään tukeutuen kalastusmatkailijaksi luetaan myös matkailukalastaja. Huomionarvoista tässä määritelmässä on se, että kalastus kesäpaikan läheisillä pyyntivesillä ei ole kalastusmatkailua. Näin ollen mökkiläiset eivät ole ministeriön raportin mukaan matkailijoita, vaikka mökki sijaitsisi muualla kuin kotipaikkakunnalla.

Matkailu on ilmiö, jolle on ominaista kohdealueella ilmenevät vaikutukset. Ne jaetaan karkeasti kolmeen ryhmään: ympäristölliset, sosiokulttuuriset ja taloudelliset. Matkailun taloudelliset vaikutukset ovat sekä myönteisiä että kielteisiä. Koska matkailua käytetään aluekehityksen välineenä, eri aluetasoilla ollaan kiinnostuneita matkailun myönteisistä talousvaikutuksista. Näitä ovat esimerkiksi alueen yritysten tulot ja työpaikat, matkailun kerrannaisvaikutukset ja alueen verotulot (ks. Murphy 1985, Mathieson ja Wall 1987, Hemmi ja Vuoristo 1993, Vuoristo 1998, Hall ja Page 2006).

Matkailun aluetaloudellisissa tutkimuksissa sovelletaan muutamia peruskäsitteitä. Näitä ovat välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Matkailu tuo aluetalouteen ja sen kiertokulkuun uutta, alueen ulkopuolista rahaa (kuva 3). Matkailijat kuluttavat kohdealueella rahaa erilaisiin palveluihin, kuten majoitus-, ravitsemis-, liikenne- ja ohjelmalveluihin sekä vähittäiskauppaan ja huoltamotoimintaan. Heidän ostaessa suoraan tavaroita ja palveluita yrityksistä syntyy välittömiä vaikutuksia. Välilliset vaikutukset ilmenevät silloin, kun välitöntä matkailutuloa saavat yritykset hankkivat tavaroita ja palveluita toimittajayrityksistä. Nämä hankintaketjut voivat olla pituudeltaan useita kierroksia. Matkailun ansiosta työllistyneiden ostaessa tavaroita ja palveluita syntyy puolestaan indusoituja eli johdettuja vaikutuksia. Kaikki edellä mainitut vaikutukset koskevat matkailutuloja ja -työpaikkoja sekä työpaikoista kertyviä palkkatulo- ja verotulovaikutuksia. Välilliset ja johdetut vaikutukset muodostavat matkailun kerrannaisvaikutukset. Matkailun kokonaisvaikutukset taas sisältävät välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Osa välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista suuntautuu alueelta ulos: aluetaloudesta ilmenee vuotoja. Vuotoja tapahtuu työntekijöiden ostojen ja palkkojen mukana, jolloin ne vähentävät myös alueen verotuloja. Toisaalta osa yritysten tavaroiden ja palveluiden hankinnasta kohdistuu alueen ulkopuolelle, ja siksi alueen tuloinjektio pienee ostoketjun edetessä. Tässä raportissa huomio kiinnittyy erityisesti kalastusmatkailun välittömiin tulo- ja työllisyysvaikutuksiin sekä välittömien työllisyysvaikutusten aikaansaamiin palkkatulo- ja verotulovaikutuksiin. Lisäksi selvitetään välittömistä työllisyysvaikutuksista aiheutuvat johdetut työllisyys-, palkkatulo- ja verotulovaikutukset.

Kuva 3. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten muodostuminen aluetaloudessa (mukaillen ja täydentäen Vuoristo 1998, s. 124).

1.3. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkiminen Suomessa

Kalastusmatkailussa on kyse ennen muuta matkailun aikaansaamista taloudellisista vaikutuksista kohdealueelle. Tämän vuoksi on syytä käydä lyhyesti läpi Suomessa matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimisessa sovellettuja keskeisiä menetelmiä. Pohjoismaissa matkailun taloudellisten vaikutusten mittaaminen aloitettiin Ruotsista 1950- ja 1960-lukujen taitteessa, kun tutkittiin Bohusin lääninä (Frimodig 1959) ja Kiirunaa (Eriksson ja Wikström 1961). Suomen ensimmäiset aluetaloudelliset tutkimukset tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin julkaisiin Hangon (Falenius ym. 1963), Saimaan (Auvinen 1965) ja Kuusamon (Säkkinen 1971) matkailututkimukset.

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen kehitettiin 1970-luvun lopulla niin sanottu pohjoismainen malli, joka on esitelty yksityiskohtaisesti Matkailun edistämiskeskuksen (1983) sarjassa. Malli jakaantuu kahteen osaan: tulo- ja menomenetelmään. Tulomenetelmässä taloudellisia vaikutuksia tutkitaan yritys­kyselyyn ja menomenetelmässä matkailijakyselyyn perustuen. Suomessa mallin testauspaikkakuntia olivat Kuusamo (Jyväskylä 1981) ja Jyväskylä (Holopainen 1981). Samoihin aikoihin Jonninen (1981) selvitti pääkaupunkiseu-

dun matkailun taloudellisia vaikutuksia menetelmällä, joka oli hyvin lähellä pohjoismaista mallia. 1980-luvulta lähtien pohjoismaista mallia on sovellettu sekä paikalliselle että alueelliselle tasolle. Alueellisella tasolla tarkoitetaan yhtä kuntaa suurempaa poliittis-hallinnollista alueyksikköä – lääniä, maakuntaa tai seutukuntaa – paikallistason käsitteessä yhden kunnan. Esimerkkejä viimeaikaisista tutkimuksista ovat luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset paikallistasolla Kuhmossa (Rinne 1999, Rinne ja Saastamoinen 2005), Ruunaalla (Eisto 2003) ja Saaristomerellä (Berghäll 2005). Hiljattain pohjoismaisen mallin tulomenetelmällä on selvitetty matkailun välittömiä talousvaikutuksia Savonlinnassa (Tahvanainen ym. 2011).

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus, myöhemmin Matkailun Kehitys Oy ja Haaga Tutkimus/Haaga-Perho, on julkaissut taloudellisia vaikutuksia koskevia tutkimuksia paikalliselta, alueelliselta ja kansalliselta tasolta. Tutkimuskeskus on kehittänyt mallin matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen (MTT-malli), mutta siihen liittyviä yksityiskohtaisia toiminta- ja toteutusperiaatteita ei ole tuotu julki. Esimerkiksi Kuusamon tutkimus (Södervall 1993) perustuu pohjoismaiseen malliin, mutta tutkimuksessa on käytetty hyväksi sekä Matkailun edistämiskeskuksen että Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen aikaisempia tutkimustuloksia matkailijoiden rahankäytöstä. Näin oletetaan, että Kuusamossa vierailevien matkailijoiden rahankäyttö ei poikkea keskimääräisistä kulutustottumuksista. MTT-mallissa hyödynnetään kohdealueelta kerättyjä yritys-, matkailija- ja kotitalouskyselyitä. Viimeaikaiset tapaustutkimukset ovat käsitelleet paikallistasolla muun muassa Oulua (Boman ym. 2004, Haaga-Perho 2009) ja Ähtäriä (Haaga Tutkimus 2005a). Alueelliselta tasolta tuoreimpia esimerkkejä ovat Savonlinnan seutu (Sormunen ym. 2000), Uusimaa (Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 2000), Lahden seutu (Haaga Tutkimus 2005b), Mikkelin seutu (Österlund ja Ohtonen 2005), Kymenlaakso (Piirainen 2008) ja pääkaupunkiseutu (Haaga-Perho 2008).

Airola (1985) ja Lankola (1992) ovat tutkineet paikallistasolla Turun kaupungin matkailun taloudellisia vaikutuksia. Heidän käyttämänsä menetelmä oli panos-tuotos-malli. Näin ollen Airolan ja Lankolan tuloksia ei voida suoraan verrata tulomenetelmän osalta muihin Suomessa tehtyihin tutkimuksiin. Myös Eriksson (1992) nostaa esille panos-tuotos-mallin aluetaloudellisten vaikutusten laskemisessa. Panos-tuotos-malli perustuu alueellisiin panos-tuotos-taulukoihin. Paikallistasolta tuoreimpia panos-tuotos-mallin sovelluksia ovat luontomatkailun vaikutusten arviointi Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa (Huhtala 2006) ja kulttuuritapahtuman taloudellisten vaikutusten mittaaminen Kaustisilla (Tohmo 2005). Huhtala ym. (2009) ovat myös verranneet panos-tuotos-mallia ja pohjoismaista mallia tutkiesaan Seitsemisen ja Helvetinjärven kansallispuistojen matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia paikallistasolla. Hiljattain panos-tuotos-mallilla on selvitetty matkailun kerrannaisvaikutuksia Savonlinnassa (Tahvanainen ym. 2011).

Piirala (1997) on mitannut matkailun taloudellisia vaikutuksia alueellisella tasolla. Hän on luonut niin sanotun Kainuun mallin, jossa on pyritty standardoimaan pohjoismaista mallia. Hänen ajatuksiaan on kehitetty ja täsmennetty Koillismaan (Hätäla ja Kauppila 1999) ja Kuusamon (Kauppila 1999a) tutkimuksissa. Esimerkiksi Inarin (Alakiuttu ja Juntheikki 1999, Kauppila 1999b) tutkimuksissa on sovellettu Koillismaan mallia. Pohjoismaiseen malliin verrattuna Koillismaan mallissa hyödynnetään enemmän Tilastokeskuksen yritysrekisterin tietoja ja muita tilastoja. Koillismaan mallia on viime aikoina käytetty paikallistasolla Pelkosenniemen (Saarinen ja Kauppila 2002), Kalajoen (Kutilainen 2004) ja Inarin uusimman tutkimuk-

sen (Rosqvist 2008) kohdalla sekä alueellisella tasolla Kainuun (Juntheikki 2002), Pohjois-Savon (Tyni 2003) ja Koillis-Suomen (Juntheikki ja Korhonen 2005) tapauksissa. Lisäksi sitä on hyödynnetty valtakunnantasolla (Laakkonen 2002). Koillismaan mallista on kehitetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantajärjestelmä, jonka avulla on päivitetty esimerkiksi Kuusamon matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset vuosittain tiettyjen oletusarvojen mukaan (ks. Kauppila ja Ervasti 2001, Ervasti ja Kauppila 2003, Kauppila 2007, 2009a, 2011a). Kuusamon lisäksi seurantajärjestelmää on käytetty paikallistasolla Sotkamossa (Kauppila 2009b) ja alueellisella tasolla Kainuussa (Juntheikki 2003, 2004, Kauppila 2011b).

Valtakunnan- (Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 2001, Savela ym. 2004) ja alueellisella tasolla (Konttinen 2005, 2006) matkailun taloudellisia vaikutuksia tutkitaan Suomessa nykyään niin sanotulla satelliittitilinpidoilla. Satelliittitilinpito perustuu erilaisiin, pääasiassa Tilastokeskuksen tuottamiin, tilastoihin ja niiden yhdistämiseen. Aluetilinpidon tiedot muodostavat yhdessä alueellisten tarjonta- ja käyttötaulukoiden kanssa alueellisen matkailutilinpidon laskentakehikon. Satelliittitilinpitoon pohjautuvat tutkimukset eivät kuitenkaan ulotu seutu- tai kuntatasolle, minkä vuoksi mainituilla aluetasoilla on tehtävä erillistutkimuksia matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten selvittämiseksi. Koillismaan mallin ja valtakunnallisen satelliittitilinpidon toimialaluokitusten eroja ja niiden vaikutusta matkailutuloon ja -työllisyyteen on tutkittu alueellisella tasolla Kanta-Hämeessä (Helen ym. 2006) ja paikallistasolla Inarissa (Rosqvist 2009). Koillismaan mallissa käytetty toimialaluokitus on yleisesti ottaen laajempi kuin satelliittitilinpidon, minkä vuoksi Koillismaan mallilla lasketut matkailun taloudelliset vaikutukset ovat kokonaisuudessaan suuremmat kuin satelliittitilinpidon avulla saadut tulokset. Esimerkiksi korjaamo- ja huoltamotoiminta on määritelty satelliittitilinpidoissa suppeammin, eikä satelliittitilinpito ota huomioon lainkaan erikoistunutta vähittäiskauppa -toimialaa.

2. Iijoen valuma-alue, tutkimusaineisto ja -menetelmä

2.1. Iijoen valuma-alue

Kalastusmatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia selvitettiin Iijoen valuma-alueen kunnissa (kuva 4). Iijoki on yksi Pohjanmaan suurimmista ja Suomen kuudenneksi suurin valuma-alue. Iijoen tärkeimmät sivujoet ovat Siuruanjoki, Livojoki, Korpijoki ja Kostonjoki. Vesistön kokonaispinta-ala on yli 14 000 neliökilometriä ja pääuoman kokonaispituus 340 kilometriä. Joen latvaosien ja merenpinnan välinen korkeusero on 250 metriä. Vesistössä on vähän järviä, ja se on suurimmaksi osaksi koskien ja suvantojen vuorottelua. Valuma-alue ulottuu yhdeksän kunnan alueelle Pohjois-Pohjanmaalla, Lapissa ja Kainuussa. Kunnat, joiden alueella Iijoki ja sen sivujoet virtaavat, ovat Ii, Yli-Ii, Pudasjärvi, Ranua, Posio, Taivalkoski, Kuusamo, Suomussalmi ja Puolanka (Iijoen vesistön kalastusalue 2010, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus 2010).

Kuva 4. Iijoen valuma-alue.

Iijoen vesistön kalastusalue on tällä hetkellä Suomen suosituimpia virkistyskalastuskohteita, ja siten se on mielenkiintoinen vapaa-ajankalastuksen ja kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimuskohde. Vuonna 2005 kalastajien kokonaismääräksi arvioitiin noin 28 000 henkilöä ja yhteenlaskettujen kalastuspäivien määräksi yli puoli miljoonaa (Toivonen 2006,

Seppänen ym. 2011). Iijoen vetovoima perustuu osaltaan keski- ja yläjuoksun kalastusympäristön laatuun, mitä ilmentävät luonnontilaisuus, kaunis maisema, hiljaisuus ja harvat kalastajat (Parkkila ym. 2011). Lisäksi kalastusmatkailun kehittämistä Iijoella tukevat Oulun seudun läheisyys (saavutettavuus), hyvä tieverkosto ja lähellä sijaitsevat matkailupalvelut, kuten Syötteen matkailukeskus. Alueen vetovoimaisuutta kalastuskohteena vahvistetaan parhaillaan suunnittelussa olevilla vaelluskalojen palauttamistoimilla.

2.2. Tutkimusaineisto

Tutkimusraportin aineisto kerättiin Vaelluskalat palaavat Iijokeen -hankkeessa, jonka ensimmäisen vaiheen (vuodet 2008–2010) päätavoitteena oli vaelluskalojen luonnonvaraisen lisääntymisen ja vesivoimatalouden yhteensovittaminen. Tämä raportti kuuluu hankkeen taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointiin painottaen matkailullisten perusteiden ja vaikutusten selvittämistä. Hankkeessa aikaisemmin julkaistuissa selvityksissä on tutkittu vaelluskalojen palauttamisen sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia (ks. Karjalainen ym. 2011, Parkkila ym. 2011).

Tutkimusaineisto kerättiin Iijoen valuma-alueelta. Iijoen kalastusalueeseen kuuluu koko joen vesistöalue lukuun ottamatta jokisuun osakaskuntia, jotka ovat Keski-Perämeren kalastusalueita. Alueella on yhteensä lähes 60 osakaskuntaa (kalastuskuntaa). Osakaskuntien ja Metsähallituksen arvioiden mukaan alueelle myytiin yhteensä 8 702 kalastuslupaa kesälle 2009. Iijoella luvanvarainen kalastus painottuu lähes kokonaisuudessaan kesään, eikä lupia käytännössä osteta talviaikana. Ulkopaikkakuntalaiset eli kalastuskohteen sijaintikunnan ulkopuolella asuvat ostivat 7 880 kalastuslupaa. Tutkimuksen käyttöön, nähtäväksi ja valittavaksi saatiin 5 113 kalastuslupaa. Näistä ulkopaikkakuntalaisten ostamia oli 3 064 kalastuslupaa, joiden osoitetiedoista osa oli epäselviä tai niitä ei ollut lainkaan. Kelvollisia osoitteita oli kaikkiaan 2 555. On korostettava, että kalastusmatkoja ei voitu kohdistaa tutkimusalueen sisällä alueellisesti vaan matkojen määrä koskee koko Iijoen valuma-alueita.

Otanta suoritettiin siten, että lupavihko käytiin systemaattisesti läpi osakaskunnittain luvanmyyntijärjestyksessä. Tutkimukseen valittiin joka kolmas lupa. Mikäli lupa oli paikkakuntalaisen ostama, siirryttiin lupavihkossa vuorotellen yksi lupa taaksepäin tai eteenpäin niin, että vastaan tuli ulkopaikkakuntalaisen lupa. Tämän jälkeen menttiin jälleen kolme lupaa eteenpäin. Menetelmällä pyrittiin systemaattiseen satunnaisotantaan. Mikäli samalle nimelle sattui useampi lupa, lupamäärää täydennettiin uusintaotannalla lupavihkoista edellä esitetyllä periaatteella. Näin meneteltynä kyselytutkimukseen saatiin kaikkiaan 1 142 osoitetta. Tutkimuksessa luvan ostanut henkilö käsitteellistettiin kalastusmatkailijaksi, sillä kalastusluvan ostaminen tulkittiin osoitukseksi siitä, että kalastus on henkilön päämotiivi saapua Iijoen valuma-alueelle.

Aineisto ei ollut kuitenkaan täydellinen, vaan siitä puuttui muutamien osakaskuntien lupatiedot. Jotkut osakaskunnat eivät lähettäneet lupatietoja useista pyynnöistä huolimatta. Osa taas ilmoitti, että heidän luvanmyyntinsä on hyvin vähäistä eivätkä lähettäneet tietoja. Lisäksi Internetin kautta ostetuista viehekalastusluvista ei saatu tietoja, eikä niitä voitu yksilöidä tiettyihin vesistöihin. Metsähallituksen mobiililupia (matkapuhelimen avulla hankittuja kalastuslupia) ei myöskään saatu tutkimuskäyttöön.

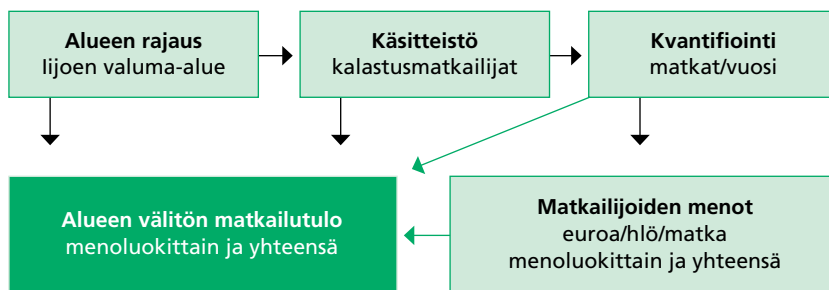
Kyselylomake testattiin ennen lähettämistä 16 henkilöllä eri puolilla maata. Henkilöt olivat kalastaneet Iijoella, suurin osa heistä vuoden 2009 kesällä. Palautteen perusteella lomakkeesta poistettiin muutamia päällekkäisyyksiä. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin kalastusmatkailijoiden rahankäyttöä menoluokittain kohdealueella eli Iijoen valuma-alueen kunnissa. Kalastusmatkailijoita pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon he kuluttivat eri menoluokkiin yhdellä kalastusmatkalla. Tarkastelun ulkopuolelle jäivät matkaa varten lähtöalueella ja matkareitillä ostetut tavarat ja palvelut. Mikäli kulutus tapahtui matkareitillä Iijoen valuma-alueen kunnissa, nämä kulutusmenot otettiin kyselylomakkeessa huomioon.

Kysely postitettiin joulukuun alussa vuonna 2009 ja vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa. Pääosa vastauksista saatiinkin joulukuun aikana, mutta vielä tammikuussa 2010 saapui lähes viidennes lomakkeista. Kaikkiaan lähetetyistä kyselylomakkeista (1 142 kappaletta) palautettiin 421 vastausprosentin ollessa 37.

2.3. Tutkimusmenetelmä

Iijoen kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisessa tukeuduttiin lähtökohteisesti matkailututkimuksessa laajalti sovellettuun pohjoismaiseen malliin ja sen menomenetelmään (ks. Matkailun edistämiskeskus 1983). Maassamme on koottu laajat yhteenvedot eri aluetasoilla toteutettujen pohjoismaisen mallin tulo- (Kauppila 1999a) ja menomenetelmän (Kauppila 2001) keskeisistä tuloksista ja esitetty mallit matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen yksinkertaistamiseen.

Tässä tutkimuksessa siis sovellettiin pohjoismaisen mallin menomenetelmää, jota kuitenkin täydennettiin Tilastokeskuksen yritysrekisterin ja palkkatilastojen tiedoilla. Käytetty menetelmä muistuttaakin Koillismaan mallia (ks. Kauppila 1999a). Menomenetelmässä täytyy aluksi määritellä menetelmän rajaukset, jotka koskevat tarkasteltavaa aluetta, keskeistä käsitteistöä ja matkailun kvantifiointia (kuva 5). Nämä elementit rajaavat matkailun tutkimuksen vaatimuksia vastaavaksi mitattavaksi kokonaisuudeksi. Tämän jälkeen kartoitetaan matkailijoiden rahankäyttöä matkailijaotoksen avulla menoluokittain ja matkailijaryhmittäin (euroa/hlö/vrk). Vuorokautiset matkailijamenot yleistetään koko matkailijajoukkoon siten, että ne kerrotaan yöpyjien kohdalla yöpymisvuorokausilla ja päiväkävijöiden tapauksessa kokonaisuudella. Lopputuloksena saadaan menomenetelmällä mitattu alueen välitön matkailutulo (Matkailun edistämiskeskus 1983). Välittömiä työllisyys-, palkkatulo- ja verotulovaikutuksia sekä välillisiä ja johdettuja tulo-, työllisyys-, palkkatulo- ja verovaikutuksia ei voida selvittää menomenetelmän avulla. Iijoen tapaustutkimuksessa yleistämisessä sovellettiin kalastusmatkojen määrää eikä kalastusmatkailuvuorokausia. Lisäksi on huomattava, että matkailijaryhmäjakoja ei tarvinnut tehdä, koska kohderyhmä kattoi vain kalastusmatkailijat.

Kuva 5. Välittömän kalastusmatkailutulon muodostuminen pohjoismaista menomenetelmää soveltaen Iijoen valuma-alueen kunnissa.

Iijoen tapaustutkimuksessa menomenetelmän lisäksi hyödynnettiin Tilastokeskuksen yritysrekisteriä ja palkkatilastoja. Sovellettu menetelmä eteni prosessina yksityiskohtaisesti seuraavasti (kuva 6):

Tutkimusalueen määrittäminen: Iijoen valuma-alueen kunnat.

Kohderyhmän valinta: kalastusluvan Iijoelle kesällä 2009 ostaneet kalastusmatkailijat. Kalastusmatkailijaksi määriteltiin kalastuskohteen (osakaskunnan) sijaintikunnan ulkopaikkakuntalaiset. Oletamus oli, että kalastusluvan hankkineilla kalastus on päämotiivi matkaan. Periaatteessa sellaiset matkailukalastajat, joilla ei ole lupaa, jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Tällaisia ovat onkijat ja pilkkijat. Samoin vieheluvan tai mobiililuvan ostaneet eivät sisälly valittuun kohderyhmään. Näiden lisäksi kalastusmatkailuohjelmalveluyritysten asiakkaat eivät kuulu kalastusluvan ostaneiden joukkoon.

Menetelmän valinta: menomenetelmä sekä Tilastokeskuksen yritysrekisterin ja palkkatilastojen hyödyntäminen.

Aineiston kerääminen: lähetettiin kyselylomake valitulle kohderyhmälle. Vastaanottajia pyydettiin arvioimaan rahankäyttöään menoluokittain ja kokonaisuutena Iijoen valuma-alueen kunnissa.

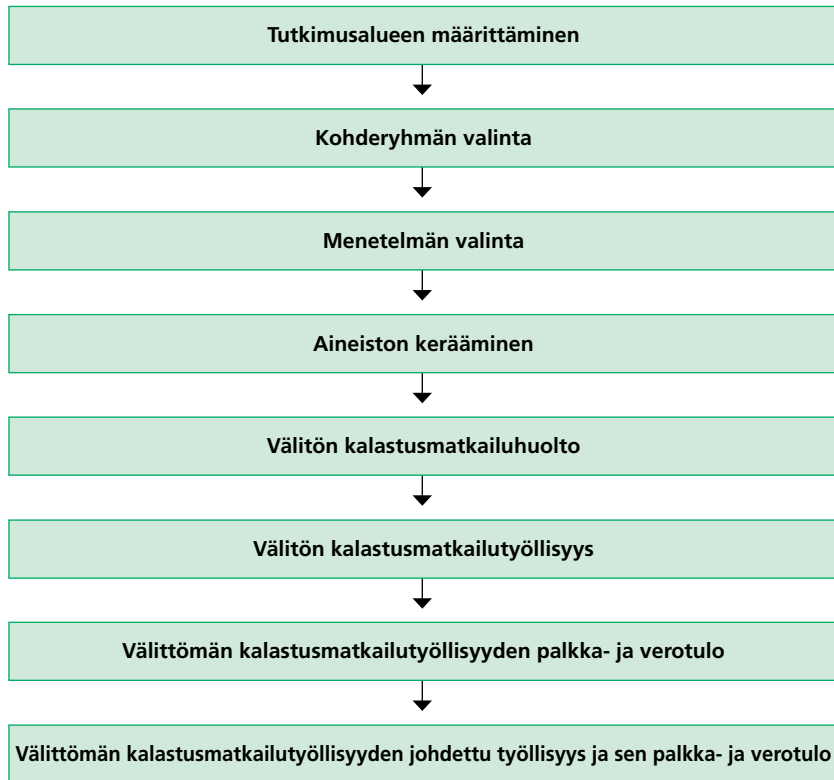
Välittömän kalastusmatkailutulon määrittäminen tutkimusalueella: kyselylomakkeen tiedoista laskettiin rahankäyttö menoluokittain ja kokonaisuudessaan yhtä kalastusmatkailijaa kohti yhdellä kalastusmatkalla (euroa/hlö/matka). Tämän jälkeen määritettiin Iijoen valuma-alueen välitön kalastusmatkailutulo kertomalla kalastusmatkailijan yhdellä matkalla kuluttama rahamäärä Iijoelle suuntautuneiden kalastusmatkojen määrällä.

Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden määrittäminen tutkimusalueella: Tilastokeskuksen yritysrekisteristä saatiin toimialakohtaiset liikevaihto/henkilöstö-suhteet, joilla jaettiin kunkin menoluokan välitön matkailutulo. Lopputuloksena saatiin välitön kalastusmatkailutyöllisyys.

Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden palkka- ja verotulovaikutusten määrittäminen tutkimusalueella: välittömät työllisyysvaikutukset kerrottiin Tilastokeskuksen palkkatilastojen toimialoittaisella vuosipalkalla, jolloin saatiin palkkatulo. Verotulo puolestaan laskettiin kertomalla saatu palkkatulo kunnallisveroprosentilla.

Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden johdettujen työllisyys-, palkkatulo- ja verotulovaikutusten määrittäminen tutkimusalueella: välitön johdettu palkkatulo on 10 prosenttia välit-

tömästä palkkatulosta (Matkailun edistämiskeskus 1983). Johdettu työllisyys saatiin jakamalla johdettu palkkatulo Tilastokeskuksen palkkatilaston keskimääräisellä vuosipalkalla. Johdettu verotulo puolestaan laskettiin kertomalla saatu palkkatulo kunnallisveroprosentilla.

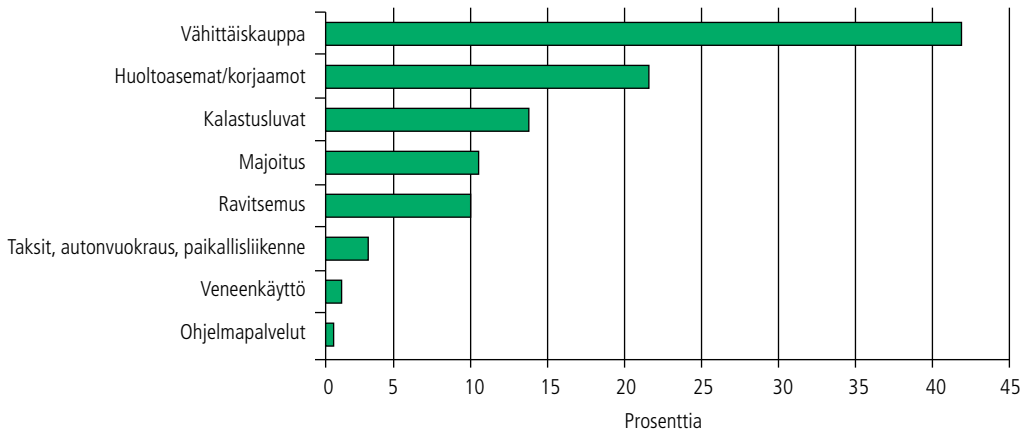

Kuva 6. Prosessimalli Iijoen valuma-alueen kuntien kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten selvittämisessä.

3. Ijoen kalastusmatkailun aluetaloudelliset vaikutukset

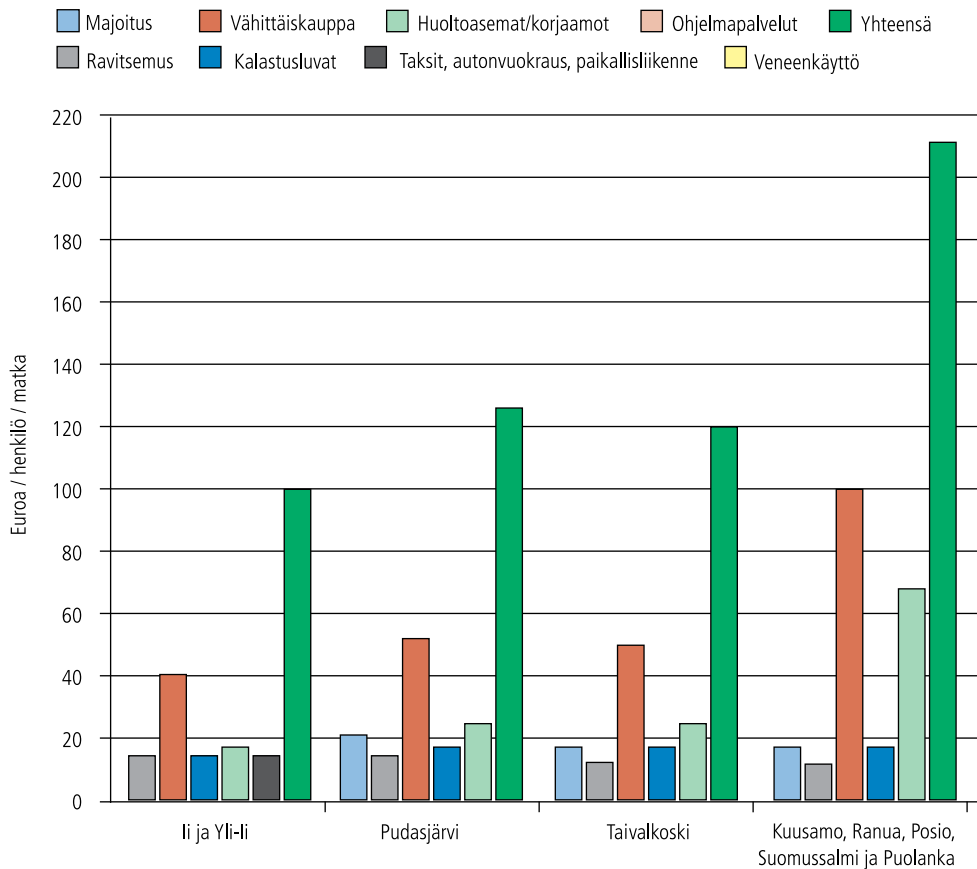
3.1. Rahankäyttö menoluokittain ja alueittain

Kalastusmatkailijat aikaansaavat kohdealueella tulovirtoja ja taloudellista aktiviteettia, kun he hankkivat erilaisia tavaroita ja palveluita. Kyselytutkimuksen mukaan vuonna 2009 kalastajat kuluttivat keskimäärin 131 euroa henkilöä kohti yhdellä kalastusmatkalla Ijoen valuma-alueen kunnissa. Mikäli kalastaja teki hankintoja lähtöalueelta tai matkan varrella muualta kuin Ijoen valuma-alueen kunnista, tämä kulutus ei ole mukana keskimääräisessä kokonaiskulutuksessa. Menoluokittain tarkasteltuna huomattava osa, lähes 85 prosenttia, hankinnoista suuntautui vähittäiskauppaan, huoltoasemille ja korjaamoihin sekä majoitukseen ja ravitsemukseen (kuva 7).

Kuva 7. Kalastusmatkailijoiden rahankäytön (131 euroa) suhteellinen jakautuminen menoluokittain yhtä henkilöä kohti yhdellä kalastusmatkalla Ijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

Ijoen valuma-alueen kunnat jaettiin neljään maantieteelliseen ryhmään: 1) Ii ja Yli-Ii (Ijoen alajuoksu), 2) Pudasjärvi, 3) Taivalkoski sekä 4) Kuusamo, Ranua, Posio, Suomussalmi ja Puolanka (Ijoen yläjuoksu). Vuonna 2009 kalastusmatkailijat käyttivät rahaa Ijoen valuma-alueen alajuoksulla keskimäärin vain noin 100 euroa henkilöä kohti yhdellä kalastusmatkalla, kun yläjuoksulla kulutus oli yli 210 euroa (kuva 8). Kaikilla kohdealueilla suurin osa kulutuksesta suuntautui vähittäiskauppaan. Huomionarvoista on se, että alajuoksulla kalastajat eivät käytä majoituspalveluita, koska he ovat pääosin päiväkävijöitä Oulun seudulta. Matkakohtaiseen kulutukseen vaikuttaa luonnollisesti siis viipymä. Iin ja Yli-Iin kalastusmatkailijoista yli 40 prosenttia ei yöpynyt lainkaan Iijoella, kun taas Kuusamon, Ranuan, Posion, Suomussalmen ja Puolangan tapauksessa yli 95 prosenttia ilmoitti yöpyneensä vähintään 1–2 yötä Iijoella, 40 prosenttia jopa yli viikon.

Kuva 8. Kalastusmatkailijoiden rahankäytön jakautuminen kohdealueittain ja menoluokittain (euroa/hlö/matka) Iijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

3.2. Välitön kalastusmatkailutulo

Menomenetelmän perustana ovat kalastusmatkailijoiden yhtä matkaa kohti käyttämä keskimääräinen rahamäärä ja Iijoen valuma-alueelle suuntautuneet kalastusmatkojen määrät. Tarkastelu painottaa matkailullista merkitystä, joten paikallinen virkistyskalastus jää analyysin ulkopuolelle. Iijoen valuma-alueen kalastusmatkailijaksi määriteltiin siis sellainen henkilö, joka kalastaa tutkimusalueella mutta ei omassa kotikunnassaan. Näin ollen esimerkiksi Taivalkoskella kalastava mutta Pudasjärvellä kirjoilla oleva henkilö luokitellaan Iijoen valuma-alueen kalastusmatkailijaksi. Toisin sanoen tarkastelussa on mukana myös tutkimusalueen sisäinen matkailu. Kyse on siten kalastusmatkailun aluetaloudellisista vaikutuksista Iijoen valuma-alueen kunnissa.

Tässä tutkimuksessa sovelletun kalastusmatkailija-määritelmän mukaisia kalastusmatkoja tehtiin Iijoen valuma-alueelle vuonna 2009 kaikkiaan 8 924. Tämä luku saatiin kertomalla

ulkopaikkakuntalaisten lupamäärä (7 860 kpl) luvulla 1,33. Kerroin perustuu tietoon lupien jakautumista eri lupatyyppeihin (päivä-, viikko- vai kausilupa) ja arvioon ulkopaikkakuntalaisten yhdellä luvalla tekemistä kalastusmatkoista. Esimerkiksi oululaiset kalastajat käyvät kausiluvalla keskimäärin 4–6 kertaa kalalla Iijoen. Kaikkiaan ulkopaikkakuntalaisten, siis kalastusmatkailijoiden, matkojen määrä on kriittinen tekijä selvitettäessä Iijoen kalastusmatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia.

Kalastusmatkailijan keskimääräinen rahankäyttö kalastusmatkaa kohti oli 131 euroa. Iijoen valuma-alueen kuntien välitön kalastusmatkailutulo saadaan kertomalla keskimääräinen rahankäyttö tehtyjen matkojen määrällä. Näin ollen tutkimusalueen välitön kalastusmatkailutulo vuonna 2009 oli 131 euroa x 8 924 matkaa = 1 169 044 euroa eli vajaa 1,2 miljoonaa euroa (taulukko 1). Tässä laskelmassa on mukana Iijoen valuma-alueen sisäinen ja ulkoinen välitön kalastusmatkailutulo arvonlisäverollisena.

Taulukko 1. Välitön kalastusmatkailutulo (euroa, ALV ja ilman ALV) ja sen jakautuminen menoluokittain Iijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

Menoluokka	%	Välitön matkailutulo (euroa, ALV)	Välitön matkailutulo (euroa, ilman ALV)
Vähittäiskauppa	41,7	487 491	407 942
Huoltoasemat/korjaamot	22,0	257 190	210 811
Kalastusluvut	12,7	148 469	
Majoitus	10,5	122 750	113 657
Ravitsemus	10,2	119 242	97 739
Taksit, autonvuokraus, paikallisliikenne	2,2	25 719	23 814
Veneenkäyttö	0,5	5 845	
Ohjelmalvelut	0,2	2 338	1 916
Yhteensä	100,0	1 169 044	855 879

Välitön kalastusmatkailutulo voidaan jakaa menoluokittain, kun tiedetään yhden kalastusmatkan keskimääräisen kokonaiskulutuksen suhteellinen jakautuminen menoluokittain (ks. kuva 7). Toimialoittain välittömän kalastusmatkailutulon suurimmat hyötyjät Iijoen valuma-alueella olivat vähittäiskauppa, huoltoasemat ja korjaamot sekä majoitus ja ravitsemus.

Iijoen valuma-alueen kuntien välitön kalastusmatkailutulo (1,2 miljoonaa euroa) sisältää arvonlisäveron, sillä kalastusmatkailijoilta kysyttiin heidän kuluttamansa rahamäärä menoluokittain. Tässä tapauksessa kalastusmatkailija ilmoittaa rahanmäärän arvonlisäverollisena. Vuonna 2009 välitöntä arvonlisäverotonta matkailutuloa laskettaessa käytettiin seuraavia arvonlisäveroprosentteja: huoltoasemat ja korjaamot (22 %), vähittäiskauppa (19,5 %), majoitus (8 %), ravitsemus (22 %), liikenne (8 %) sekä ohjelmalvelut (22 %). Vähittäiskaupassa arvonlisäverona sovellettiin 19,5 prosenttia, sillä se oli yleisvähittäiskaupan (17 %) ja

muun vähittäiskaupan (22 %) keskiarvo. On huomattava, että eräät arvonlisäveroprosenttikannat muuttuivat vuonna 2009: elintarvikkeiden ja rehujen verokantaa alennettiin (1.10.2009) 17 prosentista 12 prosenttiin (Kauppila 2011a, 2011b). Tässä tutkimusraportissa on kuitenkin käytetty vanhaa verokantaa, koska muutos tapahtui vasta lokakuun alussa vuonna 2009. Iijoen valuma-alueen kuntien välitön arvonlisäveroton matkailutulo oli edellä esitetyillä arvonlisäveroprosenteilla vuonna 2009 hieman yli 855 000 euroa (ks. taulukko 1). Tässä luvussa eivät ole mukana kalastusluvut eikä veneenkäyttö.

3.3. Välitön kalastusmatkailutyöllisyys

Välittömän kalastusmatkailutulon perusteella voidaan arvioida myös välitöntä kalastusmatkailutyöllisyyttä. On syytä korostaa, että tässä tutkimuksessa työllisyysvaikutukset ovat henkilötyövuosia, sillä Tilastokeskuksen yritysrekisterin henkilöstö-muuttuja viittaa nimenomaan henkilötyövuosiin eikä työpaikkoihin. Välittömästä matkailutulosta lasketaan välitön matkailutyöllisyys hyödyntäen Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialoittaista liikevaihto/henkilöstö-suhdetta. Näin saadaan välitön matkailutyöllisyys toimialoittain henkilötyövuosina. Kohdealueen välitön kokonaismatkailutyöllisyys on luonnollisesti toimialoittaisten henkilötyövuosien summa. Tilastokeskuksen yritysrekisterin liikevaihto/henkilöstö-suhde on vuodelta 2009, ja liikevaihto ilmoitetaan yritysrekisterissä arvonlisäverottomana.

Tutkimusalueena ovat Iijoen valuma-alueen kunnat. Tutkimusalue ei muodosta yhtenäistä hallinnollista alueyksikköä vaan koostuu useista kunnista, seutukunnista ja levittäytyy jopa kolmen maakunnan alueelle. Näin ollen toimialoittaisessa liikevaihto/henkilöstö-suhteessa joudutaan tyytymään Iijoen valuma-alueen jonkin hallinnollisen alueen tietoihin, koska Tilastokeskuksen yritysrekisteri pohjautuu hallinnollisiin alueisiin kuntatason ollessa pienin tilastointiyksikkö. Tutkimusalueelta valittiin Pudasjärven kaupungin toimialatiedot (liikevaihto/henkilöstö) edustamaan koko valuma-aluetta. Tätä perustellaan sillä, että Pudasjärvi on sijainniltaan Iijoen valuma-alueen keskeisin kunta: lähes koko kunta on Iijoen valuma-aluetta ja tutkimusalueen kalastusosakaskuntien ja -paikkojen lukumäärä on suurin Pudasjärven kaupungin alueella.

Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden selvittämiseksi on välttämätöntä verrata kyselylomakkeen menoluokkia ja Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialaluokkia. Tilastokeskuksen yritysrekisteristä löytyvät omina luokkinaan seuraavat kyselylomakkeen menoluokat: vähittäiskauppa (toimiala 47: vähittäiskauppa, pois lukien moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien kauppa), huoltoasemat ja korjaamot (toimiala 47301: huoltamotoiminta), majoitus (toimiala 55: majoitus) ja ravitsemus (toimiala 56: ravitsemistoiminta).

Sen sijaan kyselylomakkeen taksit, autonvuokraus ja paikallisliikenne -menoluokalle ei löydy suoraa vastinparia Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialaluokista. Yritysrekisterissä ovat erikseen taksiliikenne (toimiala 49320), autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing (toimiala 77110) ja paikallisliikenne (toimiala 49310). Pudasjärven kaupungin tapauksessa autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokrauksesta ja leasingista tai paikallisliikenteestä ei ole saatavilla toimialakohtaisia tietoja. Tämän vuoksi taksit, autonvuokraus ja paikallisliikenne -menoluokkaa vastaavana Tilastokeskuksen toimialaluokkana käytetään pelkästään taksiliikenne-toimialaa.

Ohjelmalveluiden menoluokalle on Tilastokeskuksen yritysrekisterissä vastaava toimiala 79900: varaupalvelut, matkaoppaiden palvelut ym. Kyseiseen toimialaan sisältyvät muun muassa erilaiset matkailun ohjelmalvelut (Tilastokeskus 2008). Tämän toimialan kohdalla joudutaan kuitenkin tyytymään Pohjois-Pohjanmaan maakunnan tietoihin, sillä toimialaluokan tietoja ei ole saatavissa Pudasjärven kaupungista tai Oulunkaaren seutukunnasta. Kalastusluvut- ja veneenkäyttö-menoluokille ei ole olemassa Tilastokeskuksen yritysrekisterissä vastaavaa toimialaa, joten nämä menoluokat jäävät välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden ulkopuolelle.

Vuonna 2009 Iijoen valuma-alueen kuntien välitön kalastusmatkailutyöllisyys oli kokonaisuudessaan alle viisi henkilötyövuotta (taulukko 2), jotka jakautuivat lähinnä vähittäiskaupan sekä majoituksen ja ravitsemuksen kesken. Vaikka vähittäiskaupan välitön kalastusmatkailutulo oli selvästi suurin, toimialalla vaaditaan kohtalaisen runsaasti liikevaihtoa yhtä henkilötyövuotta kohti. Tämä on syynä myös huoltoasemien ja korjaamoiden vähäiseen välittömään kalastusmatkailutyöllisyyteen suhteessa niiden välittömään kalastusmatkailutuloon. Toisaalta palvelualoilla, kuten majoituksessa ja ravitsemuksessa, yhtä henkilötyövuotta kohti tarvittava liikevaihto on selvästi pienempi kuin ”itsepalvelualoilla” vähittäiskaupassa tai huoltamoasemilla ja korjaamoissa. Tästä johtuen majoituksen ja ravitsemuksen välitön kalastusmatkailutyöllisyys on kohtalaisen suuri verrattuna näiden toimialojen välittömään kalastusmatkailutuloon.

Taulukko 2. Välitön kalastusmatkailutulo (euroa, ilman ALV), toimialoittainen liikevaihto/henkilöstö-suhde (euroa) ja välitön kalastusmatkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) menoluokittain Iijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

Menoluokka	Välitön matkailutulo (euroa, ilman ALV)	Liikevaihto/henkilöstö (euroa)	Välitön matkailu- työllisyys (htv.)
Vähittäiskauppa	407 942	262 500	1,6
Huoltoasemat/korjaamot	210 811	433 700	0,5
Kalastusluvut			
Majoitus	113 657	90 200	1,3
Ravitseminen	97 739	104 700	0,9
Taksit, autonvuokraus, paikallisliikenne	23 814	76 900	0,3
Veneenkäyttö			
Ohjelmalvelut	1 916	133 100	0,01
Yhteensä	855 879		4,6

3.4. Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden palkka- ja verotulovaikutukset

Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden määrittämisen jälkeen on mahdollista arvioida sen aikaansaamia palkkatulovaikutuksia kohdealueella. Palkkatulovaikutusten laskemisessa hyödynnetään Tilastokeskuksen palkkatilastoja, jotka koskevat vuotta 2008 (Tilastokeskus 2010). Palk-

katilastoissa ilmoitetaan keskimääräinen kuukausi- ja vuosipalkka. Palkat ovat keskimääräisiä palkkoja ilman niistä tehtäviä verovähennyksiä, joten verotulovaikutusten määrittämiseen ne ovat hieman liian suuria. Keskimääräisiä palkkatietoja on saatavissa ainoastaan maakuntatasolta, ei seutukunta- tai kuntatasolta. Esimerkiksi vuonna 2008 Pohjois-Pohjanmaalla keskimääräinen kuukausipalkka (2 778 euroa) oli hieman pienempi kuin maassa keskimäärin (2 876 euroa). Palkkatilastoista on saatavissa toimialoittaisia kuukausi- ja vuosipalkkoja. Tilaston mukaan vuosipalkka on kuitenkin eri kuin kuukausipalkka kerrottuna kuukausien määrällä, joten tässä raportissa sovelletaan keskimääräistä vuosipalkkaa. Vuosipalkkaa ei kuitenkaan ilmoiteta palkkatilastoissa toimialoittain yhtä tarkasti kuin kuukausipalkka. Vuonna 2008 keskimääräinen vuosipalkka oli 36 552 euroa, kuljetuksessa ja varastoinnissa (toimialaluokka H) 33 837 euroa, majoituksessa ja ravitsemuksessa (toimialaluokka I) 26 950 euroa, tukku- ja vähittäiskaupassa sekä moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjauksessa (toimiala G) 35 689 euroa ja hallinto- ja tukipalveluissa (toimiala N) 28 747 euroa. Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin avulla vuoden 2008 palkkatiedot voidaan muuttaa vuoden 2009 rahanarvoon. Elinkustannusindeksiluku oli kuitenkin vuonna 2008 täsmälleen sama kuin vuonna 2009 (Tilastokeskus 2011).

Taulukossa 3 esitetään välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden aikaansaamat palkkatulo-vaikutukset toimialoittain. Vähittäiskaupassa sekä huoltoasemilla ja korjaamoissa sovellettiin toimialan G, majoituksessa ja ravitsemuksessa toimialan I, takseissa, autonvuorauksessa ja paikallisliikenteessä toimialan H ja ohjelmalveluissa toimialan N tietoja, sillä taulukossa esitetyt menoluokat sisältyvät edellä mainittuihin laajempiin toimialakokonaisuuksiin. Vuonna 2009 Iijoen valuma-alueen kuntien välitön kalastusmatkailutyöllisyys merkitsi hieman yli 144 000 euron palkkatuloaikutusta, josta suurin osa kertyi vähittäiskaupasta sekä majoituksesta ja ravitsemuksesta.

Taulukko 3. Välitön kalastusmatkailutyöllisyys (henkilötyövuodet), valtakunnallinen toimialoittainen vuosikeskiansio (euroa/vuosi) ja kalastusmatkailutyöllisyyden (henkilötyövuodet) aikaansaamat palkkatuloaikutukset (euroa) menoluokittain Iijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

Menoluokka	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Toimialan keskiansio (euroa/vuosi)	Palkkatulot (euroa)
Vähittäiskauppa	1,6	35 689	57 102
Huoltoasemat/korjaamot	0,5	35 689	17 845
Kalastusluvut			
Majoitus	1,3	26 950	35 035
Ravitsemus	0,9	26 950	24 255
Taksit, autonvuokraus, paikallisliikenne	0,3	33 837	10 151
Veneenkäyttö			
Ohjelmalvelut	0,01	28 747	287
Yhteensä	4,6		144 675

Palkkatulovaikutusten perusteella on mahdollista arvioida Iijoen valuma-alueen kuntiin kohdistuvia verotulovaikutuksia. Kuten työllisyyden kohdalla, verotulovaikutuksissa sovellettiin Pudasjärven kaupungin tietoja: vuonna 2009 Pudasjärven kunnallisveroprosentti oli 19. Toimialoitainen palkkatulo siis kerrotaan veroprosentilla ja tuloksena saadaan toimialan aiheuttama verotulon lisäys Iijoen valuma-alueen kunnissa. Vuonna 2009 Iijoen valuma-alueen kuntiin kohdistui yli 27 000 euron verotulovaikutukset (taulukko 4). Ne kertyivät lähinnä vähittäiskaupasta sekä majoituksesta ja ravitsemuksesta.

Taulukko 4. Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden (henkilötyövuodet) aikaansaamat palkkatulovaikutukset (euroa) ja verotulovaikutukset (euroa) menoluokittain Iijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

Menoluokka	Palkkatulot (euroa)	Verotulot (euroa)
Vähittäiskauppa	57 102	10 849
Huoltoasemat/korjaamot	17 845	3 391
Kalastusluvut		
Majoitus	35 035	6 657
Ravitsemus	24 255	4 608
Taksit, autonvuokraus, paikallisliikenne	10 151	1 929
Veneenkäyttö		
Ohjelmalvelut	287	55
Yhteensä	144 675	27 489

Välitön kalastusmatkailutyöllisyys aikaansaa indusoituja eli johdettuja työllisyysvaikutuksia. Pohjoismaisen mallin mukaan johdetut palkkatulovaikutukset ovat laskennallisesti 10 prosenttia välittömistä palkkatuloista (Matkailun edistämiskeskus 1983). Tämä rajakulutusalttiuskerroin on kuitenkin kohdannut kritiikkiä, koska sen perusteita ei ole tuotu julki (Huhtala ym. 2009). Näin johdetut palkkatulovaikutukset olivat $144\,675 \text{ euroa} \times 10 \text{ prosenttia} = 14\,468 \text{ euroa}$. Vuonna 2009 välittömät palkkatulovaikutukset ja niistä johdetut palkkatulovaikutukset aikaansaiivat yhteensä 159 143 euron ($144\,675 \text{ euroa} + 14\,468 \text{ euroa}$) palkkatulovaikutukset Iijoen valuma-alueen kuntiin.

Tämän jälkeen voidaan laskea johdettujen palkkatulovaikutusten perusteella välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden aiheuttamat johdetut työllisyysvaikutukset. Ne saadaan jakamalla johdetut palkkatulot keskimääräisellä vuosipalkalla. Tässä on luontevaa käyttää keskimääräistä vuosipalkkaa, koska johdetut vaikutukset hajautuvat laajasti eri toimialoille. Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden aiheuttamat johdetut työllisyysvaikutukset olivat $\frac{14\,468 \text{ euroa}}{36\,553 \text{ euroa}} = 0,4 \text{ henkilötyövuotta}$. Vuonna 2009 välitön kalastusmatkailutyöllisyys ja siitä johdettu työllisyys aikaansaiivat yhteensä 5,0 henkilötyövuoden ($4,6 \text{ henkilötyövuotta} + 0,4 \text{ henkilötyövuotta}$) työllisyysvaikutukset Iijoen valuma-alueen kunnissa.

Välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden verotulojen lisäksi voidaan vielä laskea näistä aiheutuvien johdettujen työllisyysvaikutusten verotulovaikutukset. Ne saadaan kertomalla johdetut palkkatulovaikutukset kunnallisveroprosentilla. Johdetut verotulovaikutukset olivat siis $14\,468 \text{ euroa} \times 19 \text{ prosenttia} = 2\,749 \text{ euroa}$. Vuonna 2009 välitön kalastusmatkailutyöllisyys ja siitä johdetut työllisyysvaikutukset (yhteensä 5,0 henkilötyövuotta) aikaansaivat Iijoen valuma-alueen kunnissa yhteensä 30 238 euron (27 489 euroa + 2 749 euroa) kunnallisverotulot.

3.5. Kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen problematiikkaa

Kaikkiaan matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaaminen on haasteellista. Kun matkailu-ilmiötä pilkotaan pienemmäksi osa-alueeksi, tässä tapauksessa kalastusmatkailuksi, vaikeusaste nousee entisestään. Onkin syytä pohtia kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamisen problematiikkaa yksityiskohtaisemmin Iijoen tapaustutkimukseen perustuen. Kriittinen tarkastelu kohdistuu tutkimusalueen määrittämiseen, kalastusmatkailija-käsitteeseen, kulutuksen arviointiin kohdealueella, kvantifointiin ja menetelmiin.

Ensiksi, miten määritellään tutkimusalue? Kun kalastusmatkailun talousvaikutusten analysoinnissa tarvitaan toimialoittaisia yritystietoja, ne ovat saatavissa pääsääntöisesti hallinnollisilta aluetasoilta. Yleisesti ottaen kuntataso on pienin hallinnollinen alueyksikkö, josta tuotetaan virallisia alueellisesti ja ajallisesti vertailukelpoisia tilastotietoja. Valuma-aluepohjainen tutkimusalueen määrittely ei kuitenkaan välttämättä vastaa hallinnollista aluejakoa. Tämä on otettava huomioon jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa kohdealuetta määriteltäessä. Mikäli valuma-alue on suurempi kuin yksittäinen kunta, käyttökelpoisia hallinnollisia alueita ovat esimerkiksi seutukunta tai maakunta tapauksesta riippuen. Tämän lisäksi voidaan muodostaa omia, hallinnollisiin alueisiin perustuvia tutkimusalueita. Jos taas valuma-alue sijoittuu jonkin kunnan alueelle, tällöin on luontevaa käyttää kyseistä kuntaa tutkimusalueena. On kuitenkin syytä korostaa, että valuma-alueen koosta riippumatta talousvaikutukset koskevat koko valitua hallinnollista alueyksikköä. Tämä on otettava huomioon myös kalastusmatkailijakyselyssä, jossa on tiedusteltava vastaajien rahankäyttöä valitulla hallinnollisiin alueisiin perustuvalla tutkimusalueella. Tilastokeskuksen yritysrekisterin salassapitovelvollisuuksiin viitaten tutkimusalueella on oltava vähintään kolme kyseisen toimialan yritystä, jotta toimialakohtaisia liikevaihto- ja henkilöstötietoja julkaistaan. Mikäli mainitut ehdot eivät täyty, joudutaan toimialoja yhdistämään laajemmiksi kokonaisuuksiksi, käyttämään toisen samantyyppisen alueen tietoja tai laajentamaan tarkastelualuetta maantieteellisesti.

Toiseksi, miten määritellään matkailija. Kuka on kalastusmatkailija? Otetaanko matkailukalastajat mukaan? Matkailija-määritelmä on käsitteellisesti kohtalaisen selkeä mutta operatiivisesti tulkinnanvarainen. Tämän vuoksi maassamme onkin käytössä matkailijan tekninen määritelmä. Sen mukaan matkailija on henkilö, joka vapaa-aikanaan tai ammatillista syistä matkustaa tilapäisesti kotipaikkakuntansa ulkopuolelle. Matkailijat voivat olla joko tilapäiskävijöitä tai päiväkävijöitä. Edelliset viipyvät vähintään 24 tuntia, ja heidän tarkoituksenaan on joko vapaa-ajanvietto tai liiketoiminta, johon sisältyy perheasioiden hoito ja kokoukseen osallistuminen. Päiväkävijät puolestaan viipyvät vähemmän kuin 24 tuntia (Hemmi ym. 1987,

s. 85). Näin ollen esimerkiksi säännöllisesti alueella työssäkäyviä ei luokitella matkailijoiksi. Kauppila (2001, s. 21–23) on käynyt läpi maassamme tehtyjen matkailun aluetaloudellisten vaikutustutkimusten matkailija-käsitteitä. Hän päätyy seuraavaan tekniseen yleismääritelmään: matkailija on henkilö, joka vapaa-aikanaan tai ammatillisista syistä matkustaa tilapäisesti kotipaikkakuntansa ulkopuolelle muulle kuin säännöllisille työ-, opiskelu- tai ostosmatkalle. Säännöllinen työ- tai opiskelumatka edellyttää, että työ- tai opiskelupaikka sijaitsee tutkimusalueella. Säännöllinen ostosmatka taas tarkoittaa päivittäin tapahtuvia ostoskäyntejä. Edellisiin viitaten kalastusmatkailijan tekninen määritelmä olisi seuraava: kalastusmatkailija on henkilö, joka vapaa-aikanaan matkustaa tilapäisesti kotipaikkakuntansa ulkopuolelle harjoittaakseen kalastusta kohdealueella. Määritelmä pitää sisällään sekä kalastusmatkailijat että matkailukalastajat, jotka ovat ostaneet kalastusluvan. Tässä määritelmässä lähdetään siitä, että kalastusluvan hankkiminen on osoitus kalastusmotiivista matkakohteen valinnassa.

Kolmanneksi, miten erotetaan kalastuksesta johtuva kulutus matkan kokonaiskulutuksesta kohdealueella? Jos matkailija on esimerkiksi viikon kohteessa ja käy vain yhtenä päivänä kalastamassa, hänen pitäisi kyselyssä erottaa vain tämän yhden päivän menot koko viikon kokonaisuudesta esimerkiksi jakamalla kokonaisuuden seitsemällä. Entäpä ovatko tuona päivänä, kun hän kalastaa, matkailijan menot pienemmät tai suuremmat kuin viikon muina päivinä? Tässä tapauksessa hänen pitäisi muistaa tarkalleen kyseisen päivän kulutus menoluokittain. Mikäli matkailija on puolestaan ostanut pakettimatkan, johon sisältyy kalastusta vain yhtenä päivänä, mikä on tuon päivän osuus paketin kokonaishinnasta? Tätä on matkailijan usein mahdoton tietää, koska hän on ostanut kokonaispaketin. Lisäksi matkailijan pitäisi ilmoittaa myös kyseisen kalastuspäivän muu kulutus, joka ei sisälly pakettiin. Oman ongelmansa aiheuttaa se, kuinka matkailijat yleisesti arvioivat kulutuksensa kohdealueella kohdistuneen eri menoluokkiin. Tätä ei voida tarkastaa mistään. Lisäksi, mikäli kysely tehdään useita kuukausia kalastusmatkan jälkeen, arvioiden luotettavuus ei ainakaan kasva.

Esimerkiksi pohjoismaisen mallin tulomenetelmässä ja Koillismaan mallissa yrittäjien pitäisi kyetä arvioimaan kalastusmatkailijoiden – ja matkailukalastajien – osuus liikevaihdostaan. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tulomenetelmätutkimuksiin perustuen jo pelkästään matkailijoiden osuuden arviointi yritysten kokonaisliikevaihdosta on usein osoittautunut vaikeaksi. Nyt vaikeusaste kasvaa entisestään, kun matkailu-ilmiö pilkotaan pienemmäksi osa-alueeksi, kalastusmatkailuksi. Lopulta problematiikka kiertyy siihen, kuinka yksilöt, tässä tapauksessa yrittäjät, määrittelevät kalastusmatkailijan.

Neljänneksi, kuinka määritellään ja kuka määrittelee menomenetelmässä tarvittavien kalastusmatkojen tai kalastusmatkailuvuorokausien määrän? Menomenetelmään perustuu siihen, että kalastusmatkailijan keskimääräinen rahankäyttö menoluokittain matkaa tai vuorokautta kohti kerrotaan kalastusmatkojen tai kalastusmatkailuvuorokausien määrällä. Pitäisi siis tietää kohdealueelle suuntautuvien kalastusmatkojen tai kalastusmatkailuvuorokausien määrä. Esimerkiksi onkiminen ja pilkkiminen ovat jokamiehenoikeuksia, eikä niihin tarvita osakaskuntakohtaista lupaa. Näin ollen näiden matkojen tai kalastusvuorokausien määrän arviointi on erittäin vaikeaa. Toisaalta, jos perustana sovelletaan edellä mainittua kalastusmatkailija-määritelmää, tätä käsitteellistä ongelmaa ei ole, koska kalastusmatkailijaksi luokitellaan vain sellaiset henkilöt, jotka ovat ostaneet kalastusluvan. Tällöin haasteena on edelleen matkojen tai vuorokausien määrän arviointi.

Viidenneksi, menetelmillä on rajoituksensa. Kuten edellä todettiin, sekä matkailija- että yrityskysely perustuvat vastaajien – kalastusmatkailijoiden ja yrittäjien – arvioihin, jotka ovat siten aina tulkinnanvaraisia. Mikäli kohdealueella sovelletaan esimerkiksi pohjoismaisen mallin meno- ja tulomenetelmää tai Koillismaan mallia, on syytä täsmäyttää meno- ja toimialaluokat. Tässä on selvintä tukeutua Tilastokeskuksen viralliseen toimialaluokitukseen (ks. Tilastokeskus 2008). Täsmäytys on tehtävä myös siinä tapauksessa, että menomenetelmällä määritetyn välittömän kalastusmatkailutyöllisyyden mittaamisessa hyödynnetään Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialoittaista liikevaihto/henkilöstö-suhdetta. Jos kohdealueena on yritys- ja toimialarakenteeltaan pieni hallinnollinen alueyksikkö, haasteeksi saattaa muodostua Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialoittainen salassapitovelvollisuus. Tämä merkitsee sitä, että analysointivaiheessa toimialaluokkia joudutaan yhdistämään laajemmiksi kokonaisuuksiksi, jotta saavutetaan vähintään kolme yritystä toimialaa kohti. Kalastusmatkailijakyselyssä voi olla hyvinkin yksityiskohtainen menoluokkajako, sillä luokkia on mahdollista yhdistää myöhemmin tutkimusalueen Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimialaluokitusta vastaaviksi kokonaisuuksiksi.

Tilastokeskuksen yritysrekisterin liikevaihto- ja henkilöstötiedot sekä palkkatilastot saadaan yleensä käyttöön pienellä viiveellä. Mikäli katsotaan tarpeelliseksi, liikevaihto- ja palkkatietojen rahanarvo on mahdollista muuttaa Tilastokeskuksen elinkustannusindeksillä samaan vuoteen kuin menomenetelmän matkailijakyselyn rahanarvo. Toisaalta alueelliset toimialoittaiset yritysten liikevaihtotiedot ja toimialoittaiset palkkatiedot eivät välttämättä seuraa tarkalleen yleistä indeksikehitystä.

Tässä tutkimusraportissa ei mitattu kalastusmatkailun kerrannaisvaikutuksia. Kerrannaisvaikutuksilla tarkoitetaan välillisiä ja välillisistä vaikutuksista aiheutuvia johdettuja vaikutuksia. Kaikkiaan kerrannaisvaikutusten määrittäminen on havaittu matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimuksissa haasteelliseksi. Kun tarkastellaan erikseen kalastusmatkailua, kerrannaisvaikutusten analysointi on vielä vaikeampaa. Pohjoismaisen mallin menomenetelmän ja Tilastokeskuksen yritysrekisterin tietoja yhdistämällä ei päästä käsiksi kerrannaisvaikutuksiin, vaan tämä edellyttäisi esimerkiksi tulomenetelmän tai Koillismaan mallin soveltamista. Tällöin olisi mahdollista laskea ainakin kalastusmatkailuohjelmanpalveluyritysten välitön matkailutulo ja -työllisyys. Tämä tosin edellyttäisi sitä, että kaikki kalastusmatkailuohjelmanpalveluyritykset vastaisivat kyselyyn, koska niitä ei voida erottaa Tilastokeskuksen yritysrekisterissä muista ohjelmanpalveluyrityksistä. Näin ollen kalastusmatkailuohjelmanpalveluyritysten toimialoittaista kokonaisliikevaihdon tai -henkilöstön määrätietoa ei ole saatavissa virallisista tilastoista, vaan tiedot pitäisi kerätä suoraan yrityksiltä. Periaatteessa olisi mahdollista selvittää myös kalastusmatkailuohjelmanpalveluyritysten kerrannaisvaikutuksia. On kuitenkin oletettavaa, että ne ovat pieniä.

4. Yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkimusraportissa selvitettiin kalastusmatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia Iijoen valuma-alueen kunnissa soveltamalla pohjoismaisen mallin menomenetelmää sekä hyödyntämällä Tilastokeskuksen yritysrekisterin tietoja ja palkkatilastoja. Sovelletussa menetelmässä on Koillismaan mallin piirteitä.

Vuonna 2009 Iijoen valuma-alueen kuntiin kohdistui lähes 1,2 miljoonan euron välitön arvonlisäverollinen kalastusmatkailutulo ja välitön kalastusmatkailutyöllisyys oli 4,6 henkilötyövuotta (taulukko 5). Välitön arvonlisäveroton kalastusmatkailutulo oli 855 879 euroa. Edellä mainitusta luvusta puuttuvat kalastuslupien ja veneenkäytön tulovaikutukset. Välitön kalastusmatkailutulo ja -työllisyys kohdistuivat lähinnä vähittäiskauppaan sekä majoitukseen ja ravitsemukseen.

Taulukko 5. Välitön kalastusmatkailutulo (euroa, ALV) ja -työllisyys (henkilötyövuodet) menoluokittain ja toimialoittain Iijoen valuma-alueen kunnissa vuonna 2009.

Menoluokka	Välitön tulo (ALV)		Välitön työllisyys	
	euroa	%	htv.	%
Vähittäiskauppa	487 491	41,7	1,6	34,7
Huoltoasemat/korjaamot	257 190	22,0	0,5	10,9
Kalastusluvat	148 469	12,7		
Majoitus	122 750	10,5	1,3	28,2
Ravitsemus	119 242	10,2	0,9	19,5
Taksit, autonvuokraus, paikallisliikenne	25 719	2,2	0,3	6,5
Veneenkäyttö	5 845	0,5		
Ohjelmalvelut	2 338	0,2	0,01	0,2
Yhteensä	1 169 044	100,0	4,6	100,0

Vuonna 2009 välitön kalastusmatkailutyöllisyys ja sen aikaansaamat johdetut työllisyysvaikutukset olivat Iijoen valuma-alueen kunnissa yhteensä 5,0 henkilötyövuotta. Näistä työvuosista kertyi palkkatuloja 159 143 euroa ja edelleen kunnallisverotuloja 30 238 euroa. On korostettava, että palkkatulojen määrittämisessä hyödynnettiin valtakunnallisia palkkatilastotietoja. Valtakunnalliset tiedot eivät ota huomioon mahdollisia alueellisia eroja. Kunnallisverotulojen laskemisessa käytettiin Iijoen valuma-alueen keskeisimmän kunnan, Pudasjärven kaupungin, veroprosenttia.

Esitetyissä tuloksissa ei ole otettu huomioon mahdollisia vuotoja aluetaloudesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että työllisyysvaikutusten ja siitä seuraavien palkka- ja verotulovaikutusten oletetaan kohdistuvan Iijoen valuma-alueen kuntiin. Osa työntekijöistä voi kuitenkin olla henkikirjoitettu tutkimusalueen ulkopuolella sijaitseviin kuntiin. Tässä tapauksessa heidän palkka- ja

verotulonsa eivät kohdistuisi Iijoen valuma-alueen kuntiin vaan työntekijöiden kotikuntiin.

Kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten määrittäminen raportissa julkituodulla prosessimallilla kulminoituu kalastusmatkailija-käsitteeseen ja kvantifointiin. Kuka on kalastusmatkailija? Tässä tutkimusraportissa lähtökohtana sovellettiin kalastusluvan ostamista. Lisäksi kalastusmatkailijan täytyi olla vieraspaikkakuntalainen, sillä oman kunnan kalastaja luokiteltiin paikalliseksi virkistyskalastajaksi. Toinen kriittinen tekijä on kalastusmatkojen tai kalastusmatkailuvuorokausien kvantifointi. Mistä saadaan tutkimusaluetta koskevat matkojen tai vuorokausien määrät? Tässä raportissa kalastusmatkojen määrät perustuivat arvioon.

Tutkimusraportissa sovelletulla menetelmällä voidaan määrittää välitön kalastusmatkailutulo ja -työllisyys. Tarkastelu laajeni myös koskemaan välittömien työllisyysvaikutusten aikaansaamia johdettuja vaikutuksia sekä palkkatulo- ja verotulovaikutuksia. Sen sijaan analyysin ulkopuolelle jäivät välilliset vaikutukset ja niistä aiheutuvat johdetut vaikutukset. Kaikkiaan matkailun kerrannaisvaikutusten mittaaminen esimerkiksi pohjoismaisen mallin tulomenetelmällä tai Koillismaan mallilla on haasteellista. Mikäli matkailu-ilmiötä pilkotaan pienemmäksi lohkoksi, tässä tapauksessa kalastusmatkailuksi, vaikeusaste nousee entisestään.

Tutkimustuloksia välittömän kalastusmatkailutulon ja -työllisyyden osalta on mahdollista tarkastella myös suhteellisesti toimialoittain. Tämä näkökulma tuo tietoa siitä, mikä on kalastusmatkailun välittömien vaikutusten osuus toimialojen kokonaisliikevaihtoon ja -työllisyyteen. Esimerkiksi vähittäiskaupan, huoltamoiden ja korjaamoiden sekä majoituksen ja ravitsemuksen toimialakohtaiset kokonaisliikevaihto- ja -työllisyyssiedot voidaan tilata Tilastokeskuksen yritysrekisteristä halutulla toimialaluokituksella salassapitovelvollisuusehtojen täytyttyä. Kun tutkimuksen kautta tiedetään kalastusmatkailun välittömät absoluuttiset vaikutukset tietylle toimialalle, suhteellinen merkitys, prosenttiosuus, kyseiselle toimialalle saadaan jakamalla välittömät vaikutukset toimialan kokonaisliikevaihdolla ja -työllisyydellä. Suhteellista tietoa on mahdollista hyödyntää jatkossa kalastusmatkailun kehityksen absoluuttisessa toimialakohtaisessa seurannassa seuraavasti: Tilastokeskukselta tilataan vuosittain toimialoittaiset kokonaisliikevaihto- ja -työllisyyssiedot, joista välittömät absoluuttiset kalastusmatkailutulo- ja -työllisyysvaikutukset lasketaan tiedossa olevien toimialakohtaisten prosenttiosuuksien avulla.

Esitettyä pohjoismaisen mallin menomenetelmää sekä Tilastokeskuksen yritysrekisteriä ja palkkatilastoja soveltamalla voidaan laskea myös kalastusmatkailun mahdollisen lisääntymisen tai vähenemisen muutokset välittömään kalastusmatkailutuloon ja -työllisyyteen sekä välittömän työllisyyden aikaansaamiin palkkatulo-, verotulo- ja johdettuihin vaikutuksiin. Tässä tapauksessa oletuksena on se, että seuraavat parametrit ovat muuttumattomat: kalastusmatkailijoiden kulutus menoluokittain ja kokonaisuudessaan, toimialoittaiset arvonlisäveroprosentit, toimialoittainen liikevaihto/henkilöstö-suhde, palkkatiedot ja kunnallisveroprosentti. Näin ollen ainoastaan kalastusmatkojen tai kalastusvuorokausien määrä muuttuu. Mikäli esimerkiksi kalastusmatkailijoiden menoluokittaisen kulutuksen ja kokonaiskulutuksen arvioidaan muuttuvan, aluetalousvaikutukset voidaan määrittää uudelleen tässä raportissa esitetyllä tavalla ottaen huomioon kulutuksessa tapahtuneet muutokset. Toisin sanoen tutkimusraportissa julkituotu prosessimalli kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen soveltuu myös mahdollisten muutosten arviointiin, jos tutkimusalueelta on saatavissa raportis-

sa käytetyt parametrit. Luonnollisesti prosessimallia voidaan käyttää eri alueilla, jolloin kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaaminen ja vertailu perustuu yhtäläisiin käsitteellisiin ja metodologisiin ratkaisuihin.

Tässä tutkimusraportissa esitettyä prosessimallia ja sen tuloksena saatuja absoluuttisia ja suhteellisia lukuja on mahdollista soveltaa monipuolisesti esimerkiksi kalastusmatkailun suunnitteluprosessin eri vaiheissa. Alussa tarvitaan tietoa kalastusmatkailun aluetaloudellisten vaikutusten nykytilasta. Tämän jälkeen kalastusmatkailulle voidaan asettaa taloudellisia tavoitteita tulevaisuuteen, seurata niiden toteutumista ja arvioida mahdollisten muutosten vaikutusta kalastusmatkailun aluetaloudellisiin vaikutuksiin.

Viitteet

- Airola, J. 1985. Matkailun taloudelliset ja työllistävät vaikutukset Turussa vuonna 1984. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja C 3. 42 s.
- Alakiuttu, K. & Juntheikki, R. 1999. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa. Nordia Tiedonantoja 4/1999, s. 3-43.
- Auvinen, E. 1965. Tutkimus Saimaan alueen matkailusta kesällä 1964. Hämeenlinna. 135 s.
- Berghäll, J. 2005. Saaristomeren kansallispuiston luontomatkaillen aluetaloudelliset vaikutukset. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 153. 65 s.
- Boman, N., Österlund, P. & Kempainen, J. 2004. Oulun matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 2003. Haaga Tutkimus E: 3. 39 s.
- Eisto, I. 2003. Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja A No 143. 75 s.
- Eriksson, G. A. 1992. The Nordic Model for the impact of tourism on economy and employment with an example from the City of Åbo, Finland. Teoksessa Fleischer-van Rooijen, C. A. M. (toim.): Spatial Implications of Tourism. Geo Press, Groningen, s. 297-302.
- Eriksson, A. & Wikström, U. 1961. Turismen i Kiruna. Kiruna. 101 s.
- Ervasti, P. & Kauppila, P. 2003. Matkailun taloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2001. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita 4/2003. 17 s.
- Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 2000. Uudenmaan matkailun taloudelliset vaikutukset v. 2000. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 96. 39 s.
- Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 2001. Matkailun satelliittitilinpito Suomessa 1999. Matkailun edistämiskeskus A: 115. 33 s.
- Falenius, H., Grönholm, H. & Lehtonen, L. 1963. Turismen i Hangö. Meddelanden från Ekonomisk-Geografiska Institutionen vid Svenska Handelshögskolan Helsingfors Nr. 23, s. 117-156.
- Frimodig, L. 1959. Turism i Bohuslän – en ny industri. Meddelanden från Handelshögskolan i Göteborg, Geografiska Institution Nr. 58. 79 s.
- Haaga-Perho 2008. Matkailu pääkaupunkiseudulla – eurot, yritykset, matkailijat. Toimialaraportti 2002-2007. Haaga-Perho-sarja. 126 s.
- Haaga-Perho 2009. Matkailun taloudelliset vaikutukset Oulussa vuonna 2009. Haaga-Perho-sarja. 15 s.
- Haaga Tutkimus 2005a. Matkailun taloudelliset vaikutukset Ähtärissä vuonna 2004. Haaga Tutkimus, Haaga Sarja E: 6. 13 s.
- Haaga Tutkimus 2005b. Lahden seudun matkailijat ja matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 2004. Haaga Tutkimus, Haaga Sarja. 42 s.
- Hall, C. M. & Page, S. J. 2003. Managing Urban Tourism. Pearson, Harlow. 389 s.
- Hall, C. M. & Page, S. J. 2006. The Geography of Tourism & Recreation. Environment, place and space. Routledge, London and New York. 3. painos. 427 s.
- Helen, M., Kaitila, E. & Ahtola, J. 2006. Kanta-Hämeen alueen matkailun tulo- ja työllisyys selvitys: Matkailija- ja yritystutkimukset. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja 7/2006. 88 s.
- Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö ja luonto, osa 2. Gummerus, Jyväskylä. 646 s.
- Hemmi, J., Lehtinen, J. R. & Vuoristo, K.-V. 1987. Matkailu ja matkailijat. WSOY, Porvoo. 353 s.
- Hemmi, J. & Vuoristo, K.-V. 1993. Matkailu. WSOY, Porvoo. 322 s.
- Holopainen, V. 1981. Matkailun vaikutukset talouteen ja työllisyyteen Jyväskylässä 1980. Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus 49. 83 s.
- Huhtala, M. 2006. Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäyttö ja sen paikallistaloudelliset vaikutukset. Metsätutkimuslaitoksen työraportteja 35. 75 s.
- Huhtala, M., Vatanen, E. & Berghäll, J. 2009. Kansallispuistomatkaillen paikallistaloudelliset vaikutukset – menetelmien vertailu. Terra 121(4): 285-299.
- Hänninen, J. & Tonder, M. 2001. Matkailukalastuksen kehittäminen Saimaan Pihlajavedellä. Kala- ja riistaraaportteja 240. 29 s.

- Hätälä, E. & Kauppila, P. 1999. Koillismaan seutukunnan matkailututkimus – matkailun aluetaloudelliset vaikutukset ja kehittämisen lähtökohdat. *Nordia Tiedonantoja* 2/1999, s. 37-114.
- Iijoen vesistön kalastusalue 2010. Iijoen vesillä. http://www.iijoki.fi/index.php?go=target&id_1=tekstit/vesistoalue.php&indesi=1 [Luettu 26.5.2010].
- Jafar, J. 1977. Editor's page. *Annals of Tourism Research* Oct/Dec 1977: 6–11.
- Jonninen, P. 1981. Matkailun taloudelliset vaikutukset pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja A 1981: B1. 97 s.
- Juntheikki, R. 2002. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 1: 5–84.
- Juntheikki, R. 2003. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa vuonna 2001. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 1. 50 s.
- Juntheikki, R. 2004. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa vuonna 2002. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 4. 55 s.
- Juntheikki, R. & Korhonen, J. 2005. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2003. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, tutkimuksia 5. 72 s.
- Jyvälä, K. 1981. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kuusamon kunnassa. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C: 37. 69 s.
- Karjalainen, T. P., Rytkönen, A.-M., Marttunen, M., Mäki-Petäys, A. & Autti, O. 2011. Monitavoitearviointi Iijoen vaelluskalakantojen palauttamisen tukena. Suomen Ympäristö/Finnish Environment (luonnonvarat/Natural resources) 11/2011. 93 s.
- Kauppila, P. 1999a. Matkailu ja aluetalous – työkaluja matkailun taloudellisten vaikutusten arviointiin ja mittaamiseen. *Nordia Tiedonantoja* 2/1998, s. 115-163.
- Kauppila, P. 1999b. Matkailun taloudelliset vaikutukset Inarissa: tunnuslukuja ja arviointia. *Nordia Tiedonantoja* 4/1999, s. 88-95.
- Kauppila, P. 2001. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: pohjoismaisen mallin matkailijatutkimukset. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, tutkimuksia* 3/2001. 118 s.
- Kauppila, P. 2007. Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 2005. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, työpapereita* 5/2007. 19 s.
- Kauppila, P. 2009a. Kuusamon kaupungin matkailutalous vuonna 2007. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, työpapereita* 1/2009. 29 s.
- Kauppila, P. 2009b. Sotkamon kunnan matkailutalous vuonna 2007. Oulun yliopisto, Kajaanin kehittämisskeskus, Aluekehitys, Working Papers 68. 29 s.
- Kauppila, P. 2011a. Koillis-Suomen matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, tutkimuksia 7. 45 s.
- Kauppila, P. 2011b. Kainuun matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, tutkimuksia 8. 58 s.
- Kauppila, P. & Ervasti, P. 2001. Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 1999. *Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, työpapereita* 1/2001. 17 s.
- Kirjavainen, E. 1997. Kalastuksesta matkailutuote: Matkailukalastusyrittäjän opaskirja. *Kalatalouden Keskusliitto* 121. 107 s.
- Konttinen, J.-P. 2005. Matkailun satelliittitilinpito ja aluetaloudelliset vaikutukset. Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 4/2005. 109 s.
- Konttinen, J.-P. 2006. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – matkailun alueellinen tilinpito. Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 9/2006. 62 s.
- Koskela, J. 1995. Kalastusmatkailu maantieteellisenä tutkimuskohteena: esimerkkinä pohjoisen Keski-Suomen urheilukalastuskohteiden käyttäjätutkimus. *Julkaisematon syventävien opintojen tutkielma*. Oulun yliopisto, maantieteen laitos. 128 s.
- Kutilainen, S. 2004. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kalajoella vuonna 2001. *Nordia Tiedonantoja* 1/2004. 27 s.

- Laakkonen, S. 2002. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset. Seurantaindikaattorit ja vuoden 2000 tulokset. Kauppa- ja teollisuusministeriön kertomuksia ja selvityksiä 4/2002. 151 s.
- Lankola, K. 1992. Turun kaupungin matkailututkimus 1991. TKKK Education Ltd, Turku. 38 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2002. Virkistyskalastus Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Maa- ja metsätalousministeriön vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia. Kala- ja riistahallinnon julkaisuja 58/2002. 88 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2008. Kalastusmatkailun kehittämisen valtakunnallinen toimenpideohjelma 2008–2013. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/2008. 41 s.
- Mathieson, A. & Wall, G. 1987. Tourism: Economic, Physical and Social Impacts. 2. painos. Longman, London. 208 s.
- Matkailun edistämiskeskus 1983. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/aluetasolla. Matkailun edistämiskeskus A: 36. 52 s.
- Mordue, T. 2009. Angling in modernity: a tour through society, nature and embodied passion. *Current Issues in Tourism* 12(5–6): 529–552.
- Murphy, P. E. 1985. *Tourism: A Community Approach*. Methuen, London. 200 s.
- Parkkila, K., Haltia, E. & Karjalainen, T. P. 2011. Iijoen lohikannan palauttamistoimien hyödyt virkistyskalastajille – pilottitutkimus ehdollisen arvottamisen menetelmällä. Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 4/2011. 28 s.
- Piirainen, H. 2008. Kymenlaakson matkailututkimus 2008. Haaga-Perho-sarja. 39 s.
- Piirala, T. 1997. Kainuun kesämatkailija 1996 sekä Kainuun matkailun tulo- ja työllisyys selvitys. Kainuun matkailun kehittämiskeskus A: 4. 67 s.
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus 2010. Iijoen vesistöalue: alueen kuvaus. Valtion ympäristöhallinto. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=5579&lan=fi> [Luettu 21.5.2010].
- Puhakka, R. & Salonen, V. 2005. Luontosuhteen muutos ja kalastusmatkailun kehitys Suomessa. *Maaseudun uusi aika* 13(3): 5–20.
- Rinne, P. 1999. Luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuhmossa. Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta, tiedonantoja 93. 108 s.
- Rinne, P. & Saastamoinen, O. 2005. Local economic role of nature-based tourism in Kuhmo municipality, Eastern Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 5(2): 89–101.
- Rosqvist, H. 2008. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa vuonna 2005. Teoksessa Kauppila, P. & Saarinen, J. (toim): Inarin matkailueurot ja -työpaikat. *Nordia Tiedonantoja* 1/2008, s. 3–52.
- Rosqvist, H. 2009. Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: tarkastelussa Inarin kunta. *Julkaisematon pro gradu -tutkielma*. Oulun yliopisto, maantieteen laitos. 93 s.
- Saarinen, J. & Kauppila, P. 2002. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten arviointi: matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Pelkosenniemenellä. *Terra* 114(1): 25–36.
- Savela, O., Pirinen, O. & Marin, R. 2004. Matkailun satelliittitilinpitohankkeen loppuraportti. Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 8/2004. 112 s.
- Seppänen, E. & Salmi, P. 2010. Vapaa-ajankalastustutkimus Suomessa – katsaus kirjallisuuteen. *Julkaisematon raportti*. 39 s.
- Seppänen, E., Toivonen, A.-L., Kurkilahti, M. & Moilanen, P. 2011. Suomi kalastaa 2009 – Vapaa-ajankalastus kalastusalueilla. Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 1/2011. 56 s.
- Soppela, J. 2009. Lohenkalastajan monet kasvot. Vertaileva typologiatutkimus kalastusmatkailun vetovoimattajista sekä kalastuksesta harrastuksena Lapin ja Kuolan niemimaan lohijoilla. *Acta Universitatis Lapponiensis* 172. 252 s.
- Sormunen, P., Purhonen, M. & Piirainen, H. 2000. Savonlinnan seudun matkailu 1999. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus E: 86. 54 s.
- Storhammar, E. 2009. Lohenkalastuksen taloudelliset vaikutukset: Lohen ammattikalastus Pohjanlahden maakunnissa ja lohen vapaa-ajan kalastus Tornionjoella ja Simojoella. *Esiselvitys*. 39 s. http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/lohenkalastuksen_taloudelliset_vaikutukset.pdf [Luettu 11.8.2011].
- Säkkinen, T. A. 1971. Kuusamon matkailututkimus. *Nordia Tiedonantoja* 2/1971. 106 s.

- Södervall, R. 1993. Kuusamon matkailutulo- ja työllisyys selvitys. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus. Julkaisematon tutkimusraportti. 14 s.
- Tahvanainen, N., Vatanen, E. & Komppula, R. 2011. Matkailun taloudelliset vaikutukset Savonlinnan seudulla vuonna 2010. Loppuraportti (osa 2). Tulo- ja työllisyysvaikutukset. Julkaisematon tutkimusraportti. 18 s.
- Tiitinen, J. 2007. Lohirengeistä kalastusmatkailuyrittäjiksi: Kalastusmatkailu Suomessa 1850-luvulta 2000-luvun vaihteeseen. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 173. 205 s.
- Tilastokeskus 2008. Toimialaluokitus TOL 2008. Käsikirjoja 4. 402 s.
- Tilastokeskus 2010. Palkat ja työvoimakustannukset 2010. Suomen virallinen tilasto SVT. 210 s.
- Tilastokeskus 2011. Kuluttajahintaindeksi. Suomen virallinen tilasto SVT. <http://www.stat.fi/til/khi/index.html> [Luettu 11.8.2011].
- Tohmo, T. 2005. Economic impacts of cultural events on local economies: an input–output analysis of the Kaustinen Folk Music Festival. *Tourism Economics* 11(3): 431–451.
- Toivonen, A.-L. 2006. Suomi kalastaa 2005 – Kalastusrasitus kalastusalueilla. Kala- ja riistaraportteja 390. 52 s.
- Toivonen, A.-L. 2008. Kalastusmatkailu numeroina – kyselytutkimus yrittäjille. Riista- ja kalatalous – Selvityksiä 13/2008. 32 s.
- Toivonen, A.-L., Kettunen, J., Honkanen, A. & Saarinen, J. 2005. Luonto- ja elämysmatkailu – elinkeinon edellytykset. Kala- ja riistaraportteja 352. 22 s.
- Tyni, M. 2003. Matkailun taloudelliset vaikutukset Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 3/2003. 115 s.
- Vuoristo, K.-V. 1998. Matkailun muodot. WSOY, Porvoo. 251 s.
- Vähä, V., Romakkaniemi, A., Ankkuriniemi, M., Pulkkinen, K. & Keinänen, M. 2011. Lohi- ja meritaimenkan-
tojen seuranta Tornionjoen vesistöissä 2010. Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 3/2011. 30 s.
- Österlund, P. & Ohtonen, P. 2005. Mikkelin seudun matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 2003. Haaga
Tutkimus, Haaga Sarja E: 5. 39 s.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511

www.rktl.fi